HÖGSKOLAN KRISTIANSTAD

C-UPPSATS
10 poäng

Sex jourföräldrars upplevelser av sitt arbete

Samspelet med socialförvaltningen, det placerade barnet/ungdomen samt de biologiska föräldrarna

Six short-term-fosterparents experiences of their work

The teamwork with the social care, the children/youth and the biological parents

Marina Andersson Sundberg
Kristina Hansson
Sociala omsorgsprogrammet
Institutionen för hälsovetenskaper

Datum för examination: 050608
Handledare: Jörgen Olsson
Examinator: Bengt Sjöström

Innehållsförteckning

1. Inledning 6
2. Begreppsdefinitioner 7
3. Förförståelse 8
4. Syfte och frågeställningar 9
4.1. Avgränsningar 9
5. Teoretisk anknytning 10
5.1. Gruppteori 10
5.1.1. Samspel mellan olika domäner 10
5.1.2. Kommunikationsnätverk 12
5.1.3. Ledarstil 12
5.2. Konfliktperspektiv 13
5.3. Rollteori 14
6. Bakgrund 14
6.1. Historik 14
6.2. Lagstiftning vid placering av barn och ungdomar 15
6.3. Tidigare forskning 17
6.3.1. Utvärdering av Älvsborgs landstings verksamhet 17
6.3.2. Barn-i-kris-projektet 18
6.3.2.1. Fosterföräldrarna 18
6.3.2.2. Barnen 20
6.3.3. Förhållningssätt till de biologiska föräldrarna 20
6.3.4. Separation 22
7. Metod 22
7.1. Litteratursökning 22
7.2. Vetenskaplig inriktning 23
7.3. Urval 24
7.4. Provintervju 24
7.5. Datainsamling 24
7.5.1. Intervjuerna med jourföräldrarna 26
7.6. Bearbetning och analys av data 26
7.7. Validitet och reliabilitet 27
7.8. Etiska övervägande 27
7.9. Intern kritik 28
8. Resultatredovisning 29
8.1. Jourhemsverksamheten i A kommun 30
8.1.1. Bakgrund 30
8.1.2. Familjehemsgruppen 30
8.1.3. Jourhemsverksamheten idag 31
8.1.4. Hur blir man jourhem? 32
8.1.5. Orsak till placering 33
8.1.6. Stöd och handledning 33
8.1.7. Reflektion 34
8.2. Jourföräldrarnas upplevelser av samspelet med socialförvaltningen 35
8.2.1. Bakgrund 35
8.2.2. Stöd och handledning 35
8.2.3. Samarbetet mellan jourhemmen 36

8.2.4. Placering av ett barn eller en ungdom 37
8.2.5. Anmälningsskyldighet 37
8.2.6. Samarbete med handläggarna/socialsekreterarna 38
8.2.7. Reflektion 39
8.3. Jourföräldrarnas upplevelser av samspelet med de biologiska föräldrarna 42
8.3.1. Umgänget 43
8.3.2. Lite föräldrakontakt 43
8.3.3. Föräldrakontakten viktig 44
8.3.4. Mamma/barnplacering 44
8.3.5. Rollkonflikt 46
8.3.6. Reflektion 47
8.4. Jourföräldrarnas upplevelser av samspelet med barnen och ungdomarna 49
8.4.1. Första mötet 49
8.4.2. Närhet - distans 49
8.4.3. Aktiviteter 51
8.4.4. Konkurrens och konflikter 52
8.4.5. Separationen 52
8.4.6. Kontakten efteråt 54
8.4.7. Reflektion 54
9. Slutdiskussion 56
10. Sammanfattning 57
11. Källförteckning 58

Bilaga 1 – Brev till jourhem

Bilaga 2 – Brev till socialförvaltningen

Bilaga 3 – Intervjuguide jourföräldrar

Bilaga 4 – Intervjuguide familjehemssekreterare

Bilaga 5 – Vårt samspel under studiens gång

Short-term-fostercare has a huge burden of work, hence they get harder and harder cases since placements in institutions decreases and short-term-fostercare increases. We wanted to study short-term-fosterparents experiences of their work, since they makes an important effort. The aim of the study was to describe the teamwork with them and the groups: the social care, the children/youth and the biological parents, from a short-term-fosterparent perspective. We've also been interviewing two fostercare-secretaries, hence we wanted to get an insight in the organization of short-term-fostercare. The study is a qualitative attempt and we've done six interviews with short-term-parents. By studying the short-term-fosterparents experiences of the teamwork between the groups, we have discovered that the teamwork with the social-welfare-secretaries at some point is conclusive for the relationships with the other groups. The social-welfare-secretary has a dominating and coordinating part, hence he's responsible for the investigation. At the same time are all the groups depending on each other, hence you can't ignore someone in a teamworkprocess. The conclusion is that the teamwork between short-term-fosterparents and the three groups are depending and influence each other. We hope that our study can contribute to an increased co-operation between short-term-fosterparents and social-welfare-secretaries, which is important for the relationships between the groups in the teamworkprocess.

Keywords: short-term-fosterparents, experience, teamwork, the social care, children/youth, the biological parents

Förord

Vi vill börja med att tacka jourföräldrarna och familjehemssekreterarna, som har ställt upp i vår studie. Ni jourföräldrar, har haft en central roll i vår studie och vi vill tacka Er för att Ni har bidragit med Era värdefulla upplevelser. Ni familjehemssekreterare, har varit nyckeln i vår studie, då vi kom i kontakt med jourföräldrarna genom Er. Ni har också givit oss en större kunskap kring jourhemsverksamheten i kommunen.

Vi vill även tacka vår handledare, Jörgen Olsson. Tack för dina tips och råd.

Slutligen vill vi säga tack till våra pojkvänner, som har stöttat oss under de här veckorna då vi har utfört vår studie.

Marina och Kristina, Kristianstad den 25 maj 2005.

1. Inledning

Under höstterminen 2004, då vi genomförde vår verksamhetsförlagda del av utbildningen, väcktes intresset av att studera familjehems upplevelser av att vara familjehem. Då vi gjorde en litteratursökning upptäckte vi att det hade gjorts flera studier kring familjehem, samtidigt reagerade vi på att det inte finns mycket svensk forskning kring jourhem, vilket även Vinnerljung (1996) kommenterar. Detta fick oss att tänka i nya banor och vi fokuserade på jourhem i stället. Då det inte finns mycket tidigare svensk forskning kring jourhem, hoppas vi att vi med vår studie kan bidra till en ökad kunskap och förståelse kring jourföräldrars upplevelser av sitt arbete som jourhem. Vår studie vänder sig till studenter och yrkesverksamma inom socialt arbete samt jourhem och personer som funderar på att bli jourföräldrar.

Under studiens gång har vi fått erfara, att de som inte är insatta i området ofta likställer jourhem med familjehem. Därför vill vi redan inledningsvis redogöra för skillnaden mellan jourhem och familjehem. Ett jourhem används då ett barn tillfälligt behöver tas om hand tills man funnit mer långsiktiga lösningar för barnet, medan ett familjehem är en mer lång och varaktig placering. Då vi har läst in oss på ämnet har vi kommit i kontakt med olika benämningar på jourhem, bl.a. akuthem och kontrakterade fosterhem. I vår studie har vi valt att vara enhetliga och kallar hemmen för jourhem.

Jourhemsverksamheten skiljer sig åt från kommun till kommun, t.ex. vad gäller stöd och handledning till jourhemmen. Jourhem kan ta emot barn och ungdomar 0-21 år samt föräldrar med barn, i de flesta fall mamma/barn. Anledningen till att barn/ungdomar hamnar i jourhem varierar från fall till fall. Det kan t.ex. bero på allt ifrån att föräldern inte kan få dagisplats till sitt barn, till att barnet/ungdomen blivit sexuellt utnyttjat. År 2004 var 180 barn/ungdomar placerade i den medelstora kommun som vår studie bygger på, varav 73 var placerade i jourhem, vilket är en ökning med 37 % från föregående år. Beläggningen i jourhemmen var år 2004 i genomsnitt 112 %[1].

Arbetsbelastningen på jourhemmen är hög och de får allt svårare ärende eftersom institutionsplaceringarna minskar samtidigt som jourhemmen ökar. Då jourföräldrar gör en

[1] Familjehemssekreterarna socialförvaltningen A kommun, bandinspelad intervju den 27 april 2005.

betydelsefull insats i vårt samhälle, vill vi med vår studie föra fram deras upplevelser av sitt arbete.

2. Begreppsdefinitioner

Jourhem

Vinnerljung (1996) skriver att flera kommuner sedan länge har använt sig av jourhem som alternativ till institutionsplaceringar av barn och ungdomar. Ett jourhem är en familj som vanligtvis har ett avtal med en eller flera kommuner om att hålla sitt hem öppet för ett visst antal placeringar. I regel har familjen förbundit sig att med kort varsel ta emot barn eller ungdomar på begränsad tid. Familjehemssekreterarna[2] vi intervjuade berättade att tiden för en jourhemsplacering är fyra månader. Vinterhed (1985) menar att vistelsen i jourhem ofta förlängs och att det är vanligt att barnet efter vistelsen placeras i familjehem.

Är både mannen och kvinnan i hushållet jourföräldrar, dvs. har ett avtal med kommunen, räknas det som två jourhem. I vår studie använder vi hos av begreppen jourföräldrar, jourfamilj, jourfamiljehem samt jourhem.

Barn och unga/ungdomar

Med barn avser vi i vår studie individer 0-12 år och med unga/ungdomar syftar vi på individer 13-21 år[2].

Kontrakterade och kvalificerade familjehem

Att vara ett kontrakterat familjehem innebär att man är garanterad betalning oavsett om man har en placering eller inte. Att vara ett kvalificerat familjehem innebär att man enbart får betalt då man har barn/ungdomar placerade hos sig. Skillnaden mellan dessa placeringsformer och en jourhemsplacering är främst att placeringstiden är längre i kontrakterade och kvalificerade familjehem[2].

[2] Familjehemssekreterarna socialförvaltningen A kommun, bandinspelad intervju den 27 april 2005.

Handläggare/socialsekreterare
Den som har ansvaret för utredningen av ärendet.

Samspel
Då vi talar om samspel i vår studie syftar vi på hur interaktionen och kommunikationen människor emellan utspelar sig. Samspelsprocessen kan ha olika kvalitéer för olika parter. Exempelvis kan kvalitén upplevas som god för en part om denne når sitt mål medan den andra parten upplever kvalitén som mindre god om dess mål inte nås.

3. Förförståelse

Förförståelse är ett centralt begrepp inom vetenskapsteorin. Enligt hermeneutiken innebär förförståelse att vi inte är neutrala då vi bildar oss en uppfattning om något, utan vi har oundvikligen en förutfattad mening kring det vi står inför (Andresen, 2002). Hermeneutiken är det förhållningssätt vi har inspirerats av i vår studie (se avsnitt 7.2.). Allt vi upplever, ser, hör, tänker och tycker bygger på förförståelse (Thurén, 1991). För att vidhålla vetenskaplighet skrev vi ner vår förförståelse innan vi påbörjade datainsamling och tolkning av materialet, vilket har gjort att vi har fått mer kontroll över vår förförståelse (Nyström, 2002). Nedan redovisar vi dessutom vår förförståelse kring jourhem, vilket ökar den inre validiteten (trovärdigheten) i studien (Gunnarsson, 2002b).

Under utbildningens yrkesförlagda del kom vi i kontakt med barn och ungdomar som på olika sätt var föremål för socialtjänstens insatser, antingen genom Socialtjänstlagen (SoL) eller Lagen om särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU). Marina var på ett utrednings- och behandlingshem för familjer/ensamma barn och kom i kontakt med jourhem på det viset. Kristina var på ett behandlingshem för kvinnor med drogproblematik och träffade tjejer som var/varit placerade i familjehem och/eller jourhem. Dessutom har en av oss en vän vars föräldrar har varit jourhem.

Vår förförståelse var att det kan vara känslomässigt påfrestande att vara jourförälder. Tar jourhemmet emot ett barn eller ungdom, som blir där under en längre tid, tror vi att det kan vara svårt att separera från barnet/ungdomen. Vi tror att denna separation är speciellt svår vid

placering av mindre barn. Vi tror dock att jourföräldrarna kan känna glädje över att barnet, antingen kommer hem till sina biologiska föräldrar, förutsatt att situationen i hemmet har blivit bättre, eller om barnet placeras i ett familjehem där jourföräldrarna ser att barnet trivs. Vi tror också att det finns en möjlighet att jourföräldrar håller en viss distans till barnet/ungdomen, eftersom de vet att placeringen inte är permanent.

4. Syfte och frågeställningar

Vårt syfte är att studera jourföräldrars upplevelser av att vara jourhem. Ur ett jourförälder perspektiv vill vi beskriva samspelet mellan jourföräldrar och de tre grupperna: socialförvaltningen, det placerade barnet/ungdomen samt dess biologiska föräldrar. Därtill vill vi få en inblick kring jourhemsverksamheten i den kommun vi har valt att studera.

Frågeställningar:

1. Hur upplever jourföräldrar samspelet med:
   - socialförvaltningen?
   - det placerade barnet/ungdomen?
   - de biologiska föräldrarna?
2. Hur ser jourhemsverksamheten ut i kommunen?

4.1. Avgränsningar

Vi har begränsat oss till att studera jourföräldrars upplevelser av sitt arbete som jourhem. Vi undersöker inte de biologiska föräldrarnas, barnens/ungdomarnas eller socialförvaltningens upplevelser. Det hade varit av vikt att studera även dessa gruppers upplevelser av en jourhemsplacering, men pga. tidsmässiga och ekonomiska skäl är det inte möjligt för oss att göra en så pass omfattande studie. Av denna anledning har vi även valt att avgränsa oss till att studera en kommun.

Vi koncentrerar oss på svenska förhållanden och har därmed lagt störst fokus på svensk forskning. Anledning till att vi har valt att göra på detta vis är att lagstiftningen varierar från land

till land, vilket kan ha betydelse för vilka upplevelser jourföräldrarna har. En annan avgränsning vi har gjort, är att inte studera om det finns några skillnader kring mäns och kvinnors upplevelser av att vara jourhem.

5. Teoretisk anknytning

I vår studie har vi influerats av ett socialpsykologiskt synsätt, då vi är av den uppfattningen att individen påverkas av samhället och vice versa. Socialpsykologi består av såväl psykologi som sociologi. I sociologin är samhället det centrala studieobjektet, medan psykologin fokuserar på individen. Socialpsykologer studerar således samspelet mellan samhället och människors beteende (Angelöw & Jonsson, 2000).

5.1. Gruppteori

Människan har ett stort behov av att känna tillhörighet och att ingå i en gemenskap för att uppleva tillvaron som meningsfull. Grupptillhörigheten och stämningen i en arbetsgrupp är betydelsefull för hur individen upplever arbetstillfredsställelsen (Kronvall, Olsson & Sköldborg, 1991).

5.1.1. Samspel mellan olika domäner

Inom en verksamhet finns det alltid olika uppfattningar om hur verksamheten ser ut och vilka problem och svårigheter den innebär. Individerna på olika nivåer i organisationen uppfattar och beskriver arbetsuppgifterna och processen på olika vis. Vid planering och genomförande av förändring eller då man ska ta itu med problem blir dessa skillnader centrala. Det finns fyra domäner i den offentliga organisationen: politisk domän, administrativ domän, professionell domän samt brukarnas domän.

I vår studie anser vi att jourhemmen ingår i den professionella domänen, då de har en nära kontakt med klienterna. Jourhemmen får en annan verklighetsbild än den som skapas i politiska

diskussioner, i den administrativa processen eller i andra grupper i den professionella domänen. På denna nivå föds lösningar på problem och nya idéer på hur arbetet kan organiseras. Den politiska domänen uppfattar vi i vår studie vara socialnämnden, då de har det yttersta ansvaret för att barn och ungdomar får den vård de behöver (se avsnitt 6.2.). Socialnämnden har en nära kontakt med socialförvaltningen, som vi ser som både en administrativ och professionell domän. Förvaltningschefen samt nämndsekreterare med bl.a. ekonomi- och personalfunktion, uppfattar vi som den administrativa domänen, som omsätter de politiska besluten och målformuleringarna i konkreta handlingsplaner. Vi betraktar socialsekreterarna och familjehemssekreterarna som en del av den professionella domänen men med en annan funktion än jourhemmen, då de bl.a. har ansvar för utredningen respektive att regelbundet följa upp placerade barn och ungdomar. Brukarnas domän är således de som är placerade i jourhem (Kronvall, Olsson & Sköldborg, 1991).

Relationerna inom och mellan domänerna i offentliga organisationer. (Kronvall, Olsson & Sköldborg, 1991, s. 28)

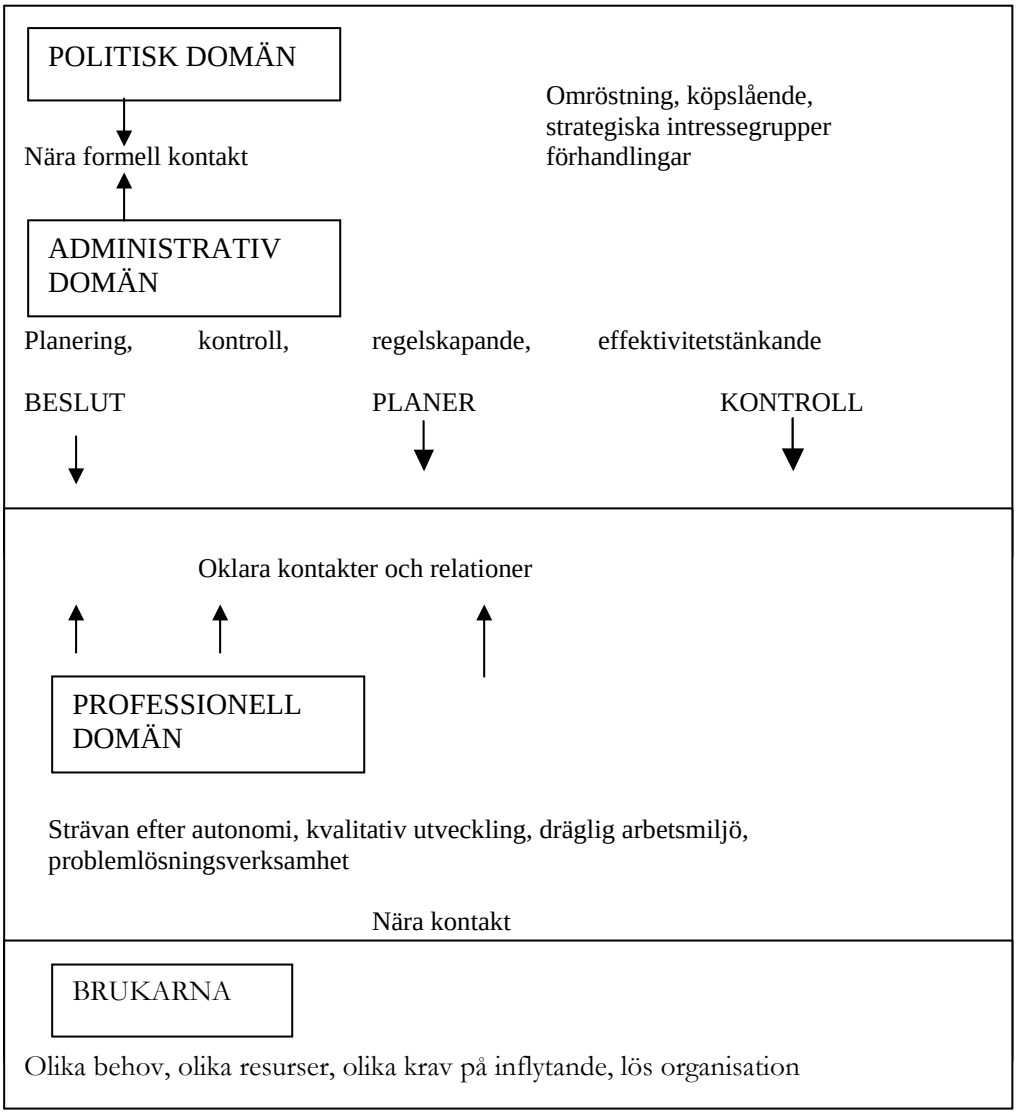

5.1.2. Kommunikationsnätverk

Dimbleby och Burton (1999, s. 149) skriver om nätverksmodeller för kommunikation, där de bl.a. tar upp ekernätet. Eftersom A befinner sig mitt i nätverket har han den dominerande positionen och övriga är därmed beroende av honom. Genom sin position har han bäst möjlighet att samordna systemet. I vår slutdiskussion (se avsnitt 9.) kopplar vi denna modell till vår studie.

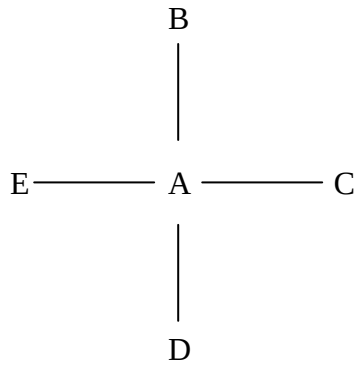

5.1.3. Ledarstil

På 40-talet gjorde en amerikansk socialpsykolog, Kurt Lewin och hans elever, omfattande undersökningar av samspelet i små grupper. De studerade bl.a. hur en viss utformning av ledarskapet påverkar klimatet, produktiviteten och interaktionen i gruppen. De kom fram till att klimatet och samspelet blev helt olika beroende på ledarens sätt att agera. Ett demokratiskt ledarskap, där gruppens deltagare uppmuntras till samspel och initiativ, ger en kreativ arbetsprocess som dessutom fortsätter då ledaren lämnade gruppen. Ett auktoritärt ledarskap, där ledaren styr och reglerar såväl samspel som uppgifter, leder till en stelare samspelsprocess med sämre produktivitet och kreativitet. Gruppen har dessutom svårt att bevara samspel och uppgiftsorientering då ledaren inte är närvarande (Kronvall, Olsson & Sköldborg, 1991).

5.2. Konfliktperspektiv

Alla individer har både instinktiva och mer eller mindre medvetna konfliktstrategier. Flera konfliktforskare har identifierat olika stilar eller personliga grundmönster i konfliktsituationer. I en konfliktsituation är det två saker vi tar hänsyn till. Dels vill vi nå en uppgörelse som tillfredsställer våra egna behov och mål, dels vill vi bevara en önskvärd relation till den eller de andra (Lennéer Axelson & Thylefors, 1996).

Johnson och Johnson har utvecklat en modell som beskriver intressekonfliktens natur samt anvisar lämpligt sätt att hantera motsättningarna. Djur med egenskaper från fablernas värld symboliserar olika positioner. Fem basstrategier urskiljs:

- **Sköldpaddan**, drar sig tillbaka och ger upp såväl relationer som egna mål. Inställningen till konflikter är pessimistisk och han vill hålla sig undan konflikter.
- **Hajen**, tvingar andra att acceptera en lösning. För honom är målen viktigare än relationen. Många gånger är segern viktigare än själva vinsten.
- **Teddybjörnen**, vill vara omtyckt och accepterad. Han betraktar konflikter som ett hot mot en relation. Han ger gärna avkall på sina egna intressen.
- **Räven**, är en kompromissare som är medelmåttigt engagerad i såväl mål som relationer. Konfliktlösningar nås genom att båda får något.
- **Ugglan**, sätter stort värde både på de egna målen och på relationen och ser konflikten som ett sätt att reducera spänningen mellan personer.

(Johnson & Johnson, 1988 se Lennéer Axelson & Thylefors, 1996, s. 90).

Ofta hanteras konflikter på det viset att vi försöker dölja konflikten eller låtsas att den inte existerar. Det kan ske genom att vi undviker de personer vi är i konflikt med eller skapar överenskommelser om att inte tala om konflikten eller handla på ett sätt som skulle kunna aktualisera den (Kronvall, Olsson & Sköldborg, 1991).

5.3. Rollteori

Rollteorin syftar till att förklara människors och gruppers handlande utifrån de roller individerna går in i. En roll utgörs av summan av de förväntningar som riktas mot en person i en viss situation eller det beteende som förknippas med en person som innehar en viss position i en social struktur. Centrala begrepp inom rollteorin är: roll, position, status, rollkrav och rollkonflikt (Nilsson, 1996).

Det finns två typer av rollkonflikter – intra-rollkonflikter samt inter-rollkonflikter. En intra-rollkonflikt innebär att individen i en och samma position möter olika förväntningar om vad som är det riktiga rollbeteendet. Inter-rollkonflikt uppstår då en person innehar flera positioner och mot vilka det riktas motstridiga förväntningar (Angelöw & Jonsson, 2000). Då det finns en oklarhet i rollen vet individen inte riktigt hur rollen ska utformas eller kan det vara så att de egna och andras förväntningar inte stämmer överens (Nilsson, 1996).

6. Bakgrund

6.1. Historik

Historiken som vi har tittat på sträcker sig ända tillbaka till 1200-talet men det var inte förrän år 1800, som man började tala om fosterbarn, därför har vi valt att börja där.

Under 1800 – 1850-talet fick fosterbarnssystemet en utbredning i Sverige. En utredning från slutet av 1800-talet visade att barn i fosterbarnsvård ofta levde i missförhållanden. Detta ledde till att en lag tillkom år 1902, där det för första gången stod skrivet att man skulle behandla barn och vuxna olika. Man kom även fram till att hälsovårdsnämnd, kommunalnämnd eller en särskilt tillsatt fosterbarnsnämnd skulle övervaka vården på barnhem och framförallt i fosterhemmen. Genom denna lag kunde även samhället göra ingripande mot föräldrarnas vilja, t.ex. tvångsomhändertaga barnen. Det hade nu gått upp för människor att barn inte mådde bra av långvarig barnhemsvård och att alla barn hade rätt till en normal hemmiljö. Det visade sig att i Stockholm tog många fattiga emot fosterbarn, eftersom de då fick en summa pengar.

Barnavårdslagen som tillkom 1924 och varade fram till 1961 ledde till att barnavårdsnämnder blev obligatoriska för alla kommuner. År 1945 utökades fosterbarnsbegreppet och fosterbarnskontrollen lades på landstinget. Den nya barnavårdslagen från 1961 byggde på lagen från 1924 men var mer lättförståelig (Cederström & Hessle, 1980). Lagen innefattade små barn men även ungdomar mellan 18-21. Att ungdomar ingick i lagen samt att nämnden skärpte sitt arbete ledde till att fler ungdomar tvångsomhändertogs, istället för att bli häktade och hamna inför domstol. Lagen ledde också till att fler barn i de lägre åldrarna omhändertogs under 1980-talet pga. missförhållanden i familjen (Vinterhed, 1985).

År 1980 utformades socialtjänstlagen, som till skillnad från tidigare lagar markerade ansvaret för barnens välbefinnande istället för samhällsskyddsperspektivet. I denna lag lägger man även en tyngdpunkt på innehållet i insatserna som görs, vilket man tidigare lade på hur arbetet skulle utföras (Höjer, 2001). Den 1 januari 2001 reviderades den gamla socialtjänstlagen och en av ändringarna är att det blev obligatoriskt att upprätta vårdplaner, då barn och unga vårdas utanför sitt egna hem (Norström & Thunved, 2004).

6.2. Lagstiftning vid placering av barn och ungdomar

Tillvägagångssättet vid omhändertagande av barn och ungdomar regleras i Socialtjänstlagen, SoL (2001:453) och i Lagen om särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU (1990:52). ”SoL-ärenden” handlar om frivilliga omhändertagande, där det krävs samtycke från föräldrar och barn över 15 år. Ärenden enligt LVU gäller omhändertagande utan samtycke. Vid vissa tillfällen måste socialnämnden dessutom, till skydd för barnet eller ungdomen, göra ett omedelbart omhändertagande, vilket regleras i 6 § LVU.

Socialnämnden har det yttersta ansvaret för att den unge får den vård som han/hon behöver. Då familjen frivilligt går med på ett omhändertagande ges biståndet, t.ex. placering i jourhem, enligt 4 kap. 1 § SoL. Vård med stöd av tvång regleras i 2 och 3 §§ LVU – ”miljö- respektive beteendeparagraferna”. Den 2 § handlar om att det i hemmiljön finns en påtaglig risk att den unges hälsa eller utveckling skadas, t.ex. p.g.a. misshandel, sexuellt utnyttjande, missbruk och psykisk sjukdom i hemmet. Den 3 § gäller fall där den unges eget beteende utgör en fara för hans/hennes egen hälsa och utveckling, t.ex. missbruk och/eller brottslig verksamhet. Det är

länsrätten som fattar beslut om vård enligt LVU, efter ansökan av socialnämnden (4 § LVU). Det är dock socialnämnden som fattar beslut om vårdens innehåll eller om placeringsformen (11 § LVU) (Norström & Thunved, 2004).

För barn och ungdomar som inte kan bo kvar hemma finns det olika placeringsmöjligheter. De kan placeras privat i ett enskilt hem eller av socialnämnden i en rad olika former, vilka Wåhlander (1990, s. 4) har radat upp.

1. familjehem
2. jourhem
3. barnpsykiatrisk klinik och dylikt
4. HVB-hem (hem för vård och boende) i form av
    a. barn- och ungdomshem som drivs av landsting eller kommun
    b. hem för särskild tillsyn enligt § 12 LVU
    c. hem för vård eller boende som drivs av enskild
5. placering i det egna hemmet enligt LVU (vården ska dock alltid inledas utanför det egna hemmet)
6. annan placeringsform (t.ex. plats för utbildning eller arbetsanställning)

En annan placeringsmöjlighet är att barnet/ungdomen placeras i släktinghem, dvs. familjehemsplacering hos släktingar (Vinterhed, 1985).

Socialstyrelsen menar att det sociala arbetet med olika insatser för enskilda ska präglas av planmässighet och målinriktning. Därför behövs dokumentation av planering och uppföljning av pågående insatser. Planeringen kan dokumenteras i arbetsplan, vårdplan och behandlingsplan (Friis, 2003).

Enligt 11 kap. 3 § SoL ska en vårdplan upprättas då ett barn vårdas i ett annat hem än det egna, detta gäller både vård som ges under frivilliga former och vård som ges utan samtycke. Det huvudsakliga syftet med vårdplanen är att tydliggöra mål och medel utifrån det enskilda barnets behov. Det är av betydelse att vårdplanen är noggrant utformad, eftersom detta underlättar tydlighet och kommunikation mellan socialnämnden och barnet samt dess vårdnadshavare. I vårdplanen ska åtgärder och insatser från andra huvudmän tas upp, t.ex. insatser från barn- och

ungdomspsykiatrin eller extra stödinsatser i skolan. I och med detta skapas en klarhet mellan olika huvudmäns ansvar. I vårdplaneringen är det viktigt att barnets vårdnadshavare och/eller andra närstående får vara delaktiga så långt det är möjligt. Familjens engagemang är en värdefull faktor för barnets behandlingsmotivation och utfall. Samtidigt kan det underlätta barnets återkomst till det egna hemmet. Det fungerar inte att fastställa i lag vad som ska ingå i en vårdplan, eftersom innehållet avgörs utifrån förhållandena i det enskilda ärendet. Ett grundläggande krav finns dock – att det tydligt framgår vilken vård som socialnämnden har för avsikt att anordna (Norström & Thunved, 2004).

Vårdplanen kompletteras med en behandlingsplan, som beskriver hur insatserna konkret ska genomföras. Vårdplanen klargör det enskilda barnets behov, hur behoven konkret ska täckas framgår av behandlingsplanen (Norström & Thunved, 2004). En behandlingsplan bör innehålla en beskrivning av problemet, tänkbara insatser i tidsföljd, eventuella alternativ och uppgifter om när insatserna ska följas upp och utvärderas. När planen gäller barn som placeras i ett annat hem än det egna, bör den detaljerat beskriva vilka insatser som ska göras för barnet under vårdtiden (Friis, 2003).

Enligt 6 kap. 2 § SoL ansvarar varje kommun för att det finns tillgång till familjehem och HVB-hem för dem som behöver vårdas och bo utanför det egna hemmet. Socialnämnden har enligt SoL ansvar för att barn och unga, som genom nämndens beslut har blivit placerade i ett annat hem än det egna, får god vård (6 kap. 1 § SoL). Då ett barn eller ungdom är placerat i ett annat hem än det egna ska utgångspunkten vara att barnet ska återförenas med sina föräldrar så snart vårdbehovet har upphört. Det kan dock förekomma att barnet inte kan återvända hem till sina föräldrar utan blir kvar ”i systemet” under en lång tid (Norström & Thunved, 2004).

6.3. Tidigare forskning

6.3.1. Utvärdering av Älvsborgs landstings verksamhet

Vinnerljung tar upp det faktum att jourhem är ett outforskat fält. Han skriver att den enda utvärdering som han har hittat, är av Älvsborgs landstings verksamhet (Olsson, 1991 se

Vinnerljung, 1996, s. 139). Vi har sökt efter utvärderingen men utan resultat, därför har vi valt att redovisa det Vinnerljung skriver kring denna. Rapporten från Älvsborgs län baseras på intervjuer med 22 av de totalt 32 familjer som någon gång varit jourhem 1973-1991, i första hand för tonåringar. Utvärderingen visar att familjerna huvudsakligen tog uppdragen av ekonomiska skäl. Flera av jourhemmen sade att de upplevt kontakterna med socialtjänsten som det mest besvärliga i arbetet. Samtliga var dock nöjda med sina relationer till den tjänsteman på landstinget, som hade det främsta ansvaret för stöd till och utbildning av jourhemmen.

6.3.2. Barn-i-kris-projektet

Barn-i-kris-projektet är en longitudinell studie som gjordes i Malmö i början av 80-talet. Studien omfattar samtliga 85 barn som omhändertogs i Malmö kommun under ett års tid (januari 1981 – april 1982) och som var familjehemsplacerade under minst 50 dagar. Även barnens biologiska föräldrar, fosterföräldrar samt de inblandade socialarbetarna har studerats. Barnen var 0-16 år och placeringarna studerades tre månader och två år efter ankomsten till fosterhemmet (Vinterhed, 1985). Barn-i-kris-projektet redovisas i olika delstudier, vi har valt att redovisa de delstudier som vi har kunnat koppla till vår studie. De studier vi har valt att inte redovisa är: Hessle (1988) som har studerat de placerade barnens biologiska föräldrar samt Börjesson och Håkansson (1990) som har studerat socialarbetarna som har följt barnens situation före och efter omhändertagandet.

6.3.2.1. Fosterföräldrarna

Vinterhed (1985) fick i uppdrag att studera fosterföräldrarna och eftersom vår studie fördjupar sig i jourföräldrar, har vi valt att lägga mest fokus på denna delstudie. Studien innefattar familjehem, släktinghem samt jourhem. Det vi benämner jourhem i vår studie, kallas i Barn-i-kris-projektet för kontrakterade fosterhem, vilket i Malmö kommun är ett fosterhem för korttidsplaceringar och likställs med jourhem. Då vi i vår studie studerar jourföräldrar har vi valt att avgränsa oss till att studera dessa hem.

Av de 85 placeringarna var 21 i jourhem (från början var antalet 23 men det blev ett bortfall på två vid fas 2 av undersökningen). Placeringarna bestod av två grupper – *spädbarn* och *tonåringar*. Vid undersökningstiden hade Malmö jourhem som endast var tänkta för spädbarn, som annars skulle hamna på barnhem. Placeringen i familj syftade till att undvika problem som kan uppstå i institutionsvård av spädbarn[3]. Vad gällde tonåringarna var de många gånger i akut konflikt med sina föräldrar. Oftast var syftet att familjen snabbt skulle återförenas igen, med hjälp av familjeinriktade insatser från kommunens öppenvård för barn och ungdomar.

Forskarna i projektet har delat in ”hemmen” i 10 kategorier: *professionellt, varmt, dubbelt, ägandeinriktat, jobbigt, hårt/okänsligt, ytligt, mission, bra* och *spänt*. Bland jourhemmen är de professionella respektive ytliga hemmen vanligast. Med professionellt hem menas ett hem där fosterföräldrarna oftast klart uttrycker att de ser uppgiften *”som ett jobb”*. Inställningen till barnet är vänlig men inte djupt känslomässigt engagerad. En fjärdedel (fem fall) av jourhemmen faller under denna kategori. Av undersökningens fem ytliga fall var fyra av dem bland jourhemmen. I dessa fall har fosterföräldrarna inte lärt känna barnet närmare, det finns t.ex. inget djupare engagemang. Skillnaden mellan ett professionellt och ytligt hem, är att i ett ytligt hem saknas det djupare yrkesmässiga engagemanget.

Studien visar att placering av spädbarn i jourhem betyder stor smärta för fostermödrarna. Då barnet ska flyttas känner de sorg och smärta. Samtidigt försöker de skydda sig mot dessa känslor genom att i förväg till viss del skärma av sig från barnet. Ett av jourhemmen i studien ville behålla spädbarnet men tvingades med hänvisning till avtal och policy, att lämna barnet till ett familjehem. Fostermamman menar att anledningen till att kommunen flyttade barnet var att de ville behålla ett jourhem. Hade hemmet förvandlats till ett familjehem, hade inte familjevården kunnat använda dem som jourhem i framtiden.

Forskarna fann också några fall av s.k. onödiga placeringar. Detta var tonårsplaceringar som kanske aldrig gjorts om man inte hade kunnat motivera dem med att de skulle bli kortvariga. Några av dessa placeringar gjordes i frigörelsekriser hos tonåringar där den ursprungliga relationen till föräldern var god. Forskarna fann dock att det i en rad fall var så att ungdomen var

[3] Under de första uppväxtåren, är det viktigt att barnet får en djup känslomässig bindning till en person. Långvarig institutionsvård och/eller täta byten av modersgestalt, leder till negativa verkningar på personlighetsutvecklingen. Detta kan visa sig längre fram i livet, t.ex. då barnet själv blir förälder (Bowlby, 1994).

avvisad från familjen från början. I sådana fall, där ofta missbruk och kriminalitet uppkommer under puberteten, kan en placering vara positiv, då detta blir en neutral zon för tonåringen.
Forskarna satte upp hypotesen, att kontakten mellan jourhem och socialarbetare fungerar bättre än mellan familjehem och socialarbetare. Anledningen till detta antagande är enligt forskarna, att jourhemmen är en del av socialarbetarnas åtgärder vid barn- och ungdomsärenden samt att den aktuella kontakten ofta bygger på ett långvarigt tidigare samarbete. Studien bekräftade denna hypotes. Studien visar också att det som är av störst betydelse när det gäller barnets återgång till sin biologiska familj, är en fortsatt kontakt mellan det placerade barnet och dess biologiska föräldrar under placeringen.

6.3.2.2. Barnen

Cederströms uppgift i Barn-i-kris-projektet var att studera fosterbarnen, vilket hon har redovisat i två studier. Hennes slutsatser av den första undersökningen, är att det är viktigt för de placerade barnen att de får ha fortsatt kontakt med sina biologiska föräldrar. Det går även att utläsa, att de barn som klarade sig bäst hade föräldrar som satte barnets behov i första hand (Cederström, 1990).

I den andra studien undersökte hon 10 spädbarn som var placerade under det första levnadsåret. Studien gick ut på att se hur barnen anpassade sig efter placeringen. Studien har genomförts med hjälp av undersökningar på barngrupper, fosterföräldrar och deras relation till barnen, föräldrarna och deras relation till barnen, relationen fosterföräldrar – föräldrar samt barnens utveckling i intellektuellt, känslomässigt och socialt avseende. Undersökningen visade att fem av barnen var efter i sin utveckling enligt Griffithsskalan, som använts vid testtillfällena på barnen. Griffiths´ utvecklingsskalor utgår ifrån fem olika delskalor. De är: motorik, personligt och socialt beteende, hörsel och tal, öga- och handkoordination samt performance. För äldre barn finns även skalan: praktiskt resonerande.

Det visade sig även att föräldrar till fyra av de åtta barnen som är kvar i fosterhem, vid undersökningstillfället, har någon form av relation till sina barn. Samtidigt är det tre av föräldrarna som inte har lyckats skapa någon relation till sina barn. Cederström menar att det är svårt att undersöka barnens relation till sina fosterföräldrar, då många av barnen har haft mer än

ett fosterhem. Det framgår tydligt att fosterföräldrar hamnar i ett dilemma när de tar emot spädbarn, då de kräver mer känslomässigt engagemang. För att ett spädbarn ska kunna utvecklas normalt måste fosterföräldrarna förhålla sig till barnet som om det vore deras biologiska barn. Samtidigt ska fosterföräldrarna förvänta sig att barnen ska hem till sina biologiska föräldrar så fort som möjligt. Relationen mellan fosterföräldrarna och de biologiska föräldrarna fungerar i de flesta fall dåligt. Det finns två tydliga anledningar till det, i vissa fall beror det på de biologiska föräldrarnas problem (orsak till placering) och i vissa fall så är det för att fosterföräldrarna gärna ser spädbarnet som deras egna. Den sistnämnda anledningen gör att fosterföräldrarna ser de biologiska föräldrarna som ett bihang (Cederström, 1994).

6.3.3. Förhållningssätt till de biologiska föräldrarna

Wåhlander (1990) skriver enbart om fosterfamiljer, som tar emot barn för ”stadigvarande vård och fostran” – familjehem. När vi hade utfört våra intervjuer, upptäckte vi att vi trots detta kunde använda oss av hennes forskning, då hennes studie till viss del stämmer överens med vårt resultat. Hon har kartlagt familjehems behov av stöd och hjälp med hjälp både av enkät- och intervjuundersökning. Hon utförde 12 intervjuer, vilka vi kommer att fokusera på vad gäller hur familjehemmen betraktar föräldrarna.

Wåhlander har kunnat urskilja tre typer av förhållningssätt till de biologiska föräldrarna: i huvudsak positiv (5 st.), ambivalent (3 st.) eller i huvudsak negativ (4 st.). De som har ett positivt förhållningssätt till föräldrarna, anser att kontakten med de biologiska föräldrarna är viktig. De föräldrar som har ett ambivalent förhållningssätt ifrågasätter om föräldrakontakten verkligen är för barnens bästa. Fosterföräldrarna som har en negativ inställning till kontakten med föräldrarna, beskriver besöken från föräldrarna som betungande och svårhanterliga.
Det finns två synsätt att se på barnets kontakt med de biologiska föräldrarna. Synsätten utgår från samma teoretiska referensram, den psykoanalytiska, skillnaden är att de ser olika på betydelsen av bandet mellan barn och föräldrar, är föräldern utbytbar eller inte utbytbar? (Lindén, 1982). Då det är tal om en långvarig placering, ser ”barnets rätt”-uttolkarna ingen betydelse av att barnet bibehåller kontakten med sitt ursprung men då det handlar om kortvariga placeringar, anser de att barnet och föräldern bör bibehålla en regelbundenhet i kontakten (Goldstein, Freud & Solnit,

1978 se Lindén 1982). Det andra synsättet anser att en bibehållande kontakt med föräldern, är en förutsättning för att barnet ska få en gynnsam identitetsutveckling (Cederström & Hessle, 1980).

6.3.4. Separation

Lindén (1982) menar att om man skiljs från en människa som står en känslomässigt nära – det behöver inte enbart vara i positiv bemärkelse – uppkommer djupa, starka och svårbemästrade känslor. Håller man tillbaka sina känslor från början av krisen, tar det betydligt längre tid innan man kommer igenom den. Hon menar vidare att den sörjandes beteende ofta misstolkas av omgivningen.

Lindén tar upp exempel på försvarsmekanismer, som människan använder sig av i krisens akuta fas: bortträngning, isolering, förnekelse, regression, projektion, rationalisering, reaktionsbildning, annullering, undertryckande och identifiering. Försvarsmekanismerna hjälper en att vid en kris gradvis möta den smärtsamma verkligheten. Samtidigt menar hon, att mekanismerna kan hindra läkningen om försvaren är extremt starka eller om man inte får hjälp att i början av krisen leva ut sin sorg och smärta.

När det gäller separationsbearbetning behöver både barnet och föräldern hjälp, speciellt om deras relation har varit destruktiv. De behöver hjälp med känslomässig bearbetning och klargörande av den nya situationen så långt det är möjligt, vilket bör anpassas till barnets ålder och mognad. Lindén poängterar att det inte finns någon risk att vara för ärlig eller för tydlig.

7. Metod

Under detta avsnitt kommer vi att redovisa hur vi har gått tillväga vid genomförandet av studien. Hur vi har jobbat tillsammans under studiens gång finner Ni på bilaga 5.

7.1. Litteratursökning

Då vi har sökt efter litteratur har vi använt oss av Högskolebibliotekets katalog, BOOK–IT, samt LIBRIS, det nationella biblioteksdatasystemet. De sökord som har lett oss fram till den litteratur som vi har använt oss av i vår studie är följande: *”fosterbarn”*, *”fosterhem”*, *”familjehem”* och *”sociala utredningar”*. I böckerna vi fick fram genom att söka på dessa ord, har vi sedan fått tips på ytterligare litteratur kring området.

Vi vill poängtera att vi inte fick några träffar då vi sökte på *”jourhem”* i BOOK–IT och då vi sökte på ordet i LIBRIS fick vi upp en bok men denna rörde inte riktigt vår studie, då den handlade om jourhem för misshandlade kvinnor. Inte heller orden *”jourfamiljehem”*, *”jourfamilj”*, *”akuthem”*, *”beredskapshem”* eller *”kontrakterade fosterhem”* gav några träffar.

7.2. Vetenskaplig inriktning

Inom forskningen finns det två vetenskapliga huvudinriktningar, hermeneutik och positivism. Positivismen har sitt ursprung i naturvetenskapen och är kvantitativ i sin inriktning. Att ha ett positivistiskt förhållningssätt innebär att man som forskare är en ”objektiv betraktare”, som inte får blanda in sina egna värderingar och tankar i forskningen. Hermeneutiken används främst inom human- och samhällsvetenskaperna (Thurén, 1991). Detta förhållningssätt är kvalitativt i sin inriktning (Nyström, 2002) och bygger på intresset att öka förståelsen kring en företeelse (Ödman, 1979).

I en kvantitativ metod har man på förhand bestämt vilka möjliga slutsatser studien kan leda till, hypoteser har formulerats. I motsatts till detta, anser vi att vi är öppna inför vad resultatet kan tänkas bli, vilket är ett kännetecken för den kvalitativa metoden (Gunnarsson, 2002a). Dessutom mäter man i en kvantitativ metod i siffror, vilket vi inte är ute efter i vår studie. Vi vill i stället beskriva och förstå de centrala teman som människor upplever och förhåller sig till. Utifrån detta har vi valt en kvalitativ ansats. Vi vill påpeka att kvalitativa och kvantitativa metoder används omväxlande inom samhällsvetenskaplig forskning, t.ex. kan kvalitativa och kvantitativa analyser av en intervjutext blandas med varandra (Kvale, 1997). Vi kommer dock i huvudsak att använda oss av den kvalitativa metoden och inta ett hermeneutiskt förhållningssätt, då vi vill studera, tolka och skapa en förståelse för jourföräldrars upplevelser av sitt arbete som jourhem.

Inom hermeneutiken är tolkningen av datamaterialet, t.ex. utskriften av en intervju, centralt. Andra viktiga begrepp är förförståelse (se avsnitt 3.) och den hermeneutiska cirkeln/spiralen, där delarna och helheten förutsätter varandra i ett ständigt samspel (se avsnitt 7.6.) (Ödman, 1979).

7.3. Urval

Eftersom vi studerar jourföräldrars upplevelser av sitt arbete som jourhem ville vi komma i kontakt med denna grupp. För att få en inblick kring jourhemsverksamhetens uppbyggnad i kommunen, tyckte vi det vore lämpligt att intervjua en familjehemssekreterare, som har nära kontakt med jourhem. Vi har medvetet valt ut individer som har kännedom om det område vi vill studera, vilket är ett icke-slumpmässigturval baserat på syftet med studien (DePoy & Gitlin, 1999). Vi har begränsat oss till att studera en kommun, dels pga. tidsmässiga skäl men även den ekonomiska faktorn spelade in. Valet av kommun är ett s.k. bekvämlighetsurval, då vi av praktiska skäl valde en kommun med rimligt avstånd från vår hemort (Lekvall & Wahlbin, 1993). Valet föll på en medelstor kommun i södra Sverige, vilken vi framöver kallar A kommun.

I A kommun fanns det då vi påbörjade vår studie åtta jourhem, senare i år kommer denna siffra öka med två. I tre av hemmen är både mannen och kvinnan jourföräldrar (se avsnitt 2.). Samtliga jourföräldrar blev tillfrågade, sedan fick de själva avgöra om de ville delta i studien eller ej. Vi gavs möjlighet att intervjua sex jourföräldrar i fyra olika hushåll, varav fyra kvinnor och två män. Vi intervjuade även två familjehemssekreterare.

7.4. Provintervju

Innan vi påbörjade datainsamlingen gjorde en av oss en provintervju med en klasskamrat, som har kunskap och erfarenhet kring jourhem. Syftet med provintervjun var främst att se om våra frågor var förståeliga. Provintervjun ledde till att vi gjorde vissa förändringar i vår intervjuguide. Dessutom var det en bra övning innan vi gav oss ut för att intervjua jourhemsföräldrarna och familjehemssekreterarna.

7.5. Datainsamling

Innan vi redovisar hur datainsamlingen och analysen har gått tillväga, vill vi påpeka att analys och datainsamling pågår samtidigt och påverkar varandra i ett växelspel (DePoy & Gitlin, 1999).

För att komma i kontakt med jourföräldrar ringde vi till familjehemssekreterarna på socialförvaltningen i A kommun, som sköter kontakten med jourhemmen. Vi informerade dem om vår studie och frågade om de kunde hjälpa oss att komma i kontakt med jourhem. Vi frågade även familjehemssekreterarna om någon av dem kunde tänka sig att ställa upp på intervju. Efter önskemål från deras sida intervjuades båda samtidigt, på deras arbetsplats. Vid intervjun använde vi oss av en intervjuguide (se bilaga 4). Intervjun var halvstrukturerad, vilket innebär att det finns möjlighet att ändra frågornas formulering och ordningsföljd, för att följa upp svaren och berättelserna från intervjupersonerna (Kvale, 1997). Vi spelade in intervjun på kassettband, efter intervjupersonernas godkännande. Vi deltog båda under intervjun, den ena skötte intervjun medan den andra antecknade intervjupersonernas svar. Anledningen till att vi har valt att både spela in och skriva ner svaren, är för att underlätta bearbetningen av materialet (Christensen et al., 2001). Intervjun tog ca. en timme.

Vår tanke var från början att familjehemssekreterarna skulle vidarebefordra brev till jourhemmen med information angående studien och att jourföräldrarna sedan skulle kontakta oss om de var intresserade av att delta i studien. Tillvägagångssättet blev dock inte på detta viset, utan i stället informerade familjehemssekreterarna jourföräldrarna om studien, då de träffades på ett handledningsmöte några dagar efter vårt telefonsamtal. Till detta möte hade vi överlämnat informationsbreven till familjehemssekreterarna, både till dem och jourhemmen. Härefter kontaktade en av familjehemssekreterarna oss per telefon och meddelade att jourhemmen var positiva till att ställa upp på intervju. Familjehemssekreteraren mailade sedan över de namn och telefonnummer till de jourhem som ville delta i studien. Efter detta hörde vi av oss till dessa jourhem och bestämde tid för intervju.

För att få en bättre bild över jourhemsverksamhetens uppbyggnad i A kommun, hade vi planerat att intervjua familjehemssekreterarna först men pga. omständigheter som inte vi råder över, blev

det på det viset att vi intervjuade dem efter jourföräldrarna. Detta visade sig dock vara positivt, då vi under intervjuerna med jourföräldrarna fick funderingar kring verksamhetens uppbyggnad.

7.5.1. Intervjuerna med jourföräldrarna

Vi valde intervju som datainsamlingsmetod, eftersom vi ville beskriva människors upplevelser och klargöra och utveckla deras eget perspektiv på sin livsvärld. Intervjuformen var halvstrukturerad (se avsnitt 7.5). Redan under vår första intervju märkte vi att intervjun flöt på bra och att våra frågeställningar kom upp på ett naturligt sätt, utan att vi direkt behövde titta på intervjuguiden (se bilaga 3).

Samtliga jourföräldrar intervjuades, efter deras önskemål, i deras respektive hem. Vi upplevde att det var en gemytlig, lättsam stämning och att vi fick bra kontakt med dem. Då både mannen och kvinnan i hushållet ställde upp på intervju, intervjuades de samtidigt. Intervjuerna med jourföräldrarna varade omkring 1,5 timme vardera. Vi har båda deltagit vid samtliga intervjuer. Den ena har haft huvudansvaret för intervjun medan den andra har antecknat det intervjupersonen/erna/ sade. Alla intervjuer har, efter intervjupersonernas godkännande, blivit inspelade på kassettband.

7.6. Bearbetning och analys av data

Vi har delat upp ansvaret när det gäller renskrivningen av datamaterialet. Kvale (1997) menar att en viss redigering av texten kan vara önskvärt. Därför har vi valt att inte skriva ut hela intervjun ordagrant, vi har t.ex. inte med pauser och skratt, och de delar som inte innehåller information som är av större värde för vår studie har vi valt att göra en kortare sammanfattning av. En annan sak som Kvale tar upp, är att man ska redigera på ett sätt så att det gör rättvisa åt intervjupersonerna, att föreställa sig hur de själva skulle ha velat formulera sig i skrift. Detta är något som vi har haft i åtanke vid utskriften av materialet.

För att få en övergriplig bild lyssnade vi först igenom bandet, samtidigt gjorde vi noteringar kring viktiga avsnitt under intervjun. Härefter lyssnade vi igenom bandet ett flertal gånger och

förde mer utförliga anteckningar. Avsnitt som har varit mycket betydelsefulla för vår studie har vi valt att skriva ut ordagrant. Då vi hade skrivit ner intervjuerna bytte vi band och gav varandra intervjuutskrifterna. Därefter lyssnade vi på banden, samtidigt som vi hade utskriften av intervjun framför oss, för att se om det var något viktigt som den andre hade missat vid renskrivningen eller om det fanns några oklarheter.

Analysen av våra intervjuer kan liknas vid att lägga pussel, vilket Ödman (1979) beskriver. Vi började med att läsa igenom datamaterialet för att få en inledande förståelse av helheten. Därefter tittade vi på delarna, dvs. de tre frågeställningar vår studie bygger på, vilket kändes en aning kaotiskt och ostrukturerat till en början. Vi började söka efter mönster och kategorier och upptäckte efter ett tag att alltfler bitar stämde överens med varandra, då vi har kunnat urskilja både likheter och skillnader kring vad intervjupersonerna har samtalat kring.

Ödman (1979) menar att under denna process tolkar, förstår, omtolkar och förstår forskaren ännu mer. Han menar att forskaren hela tiden måste pendla mellan att se del och helhet – att meningen hos en del bara kan förstås om den sätts i samband med helheten och helheten kan endast förstås ur delarna. Detta kallas den hermeneutiska cirkeln eller spiralen. Ödman anser att det är mer lämpligt att använda sig av spiralliknelsen, då en cirkel kan ses som statisk och inte tar hänsyn till förändringar i samspelet mellan del och helhet. I det här skedet började vi koppla ihop vårt resultat med teorier samt tidigare forskning och slutligen såg vi en helhet där alla delarna hängde samman med varandra.

7.7. Validitet och reliabilitet

För att vidhålla validitet och reliabilitet i en kvalitativ studie är det av vikt att man noggrant beskriver hur forskningsprocessen har förlöpt, t.ex. hur datainsamlingen har gått till och hur man har bearbetat och analyserat materialet. Med vår utförliga metodbeskrivning samt genom att vi har redovisat vår förförståelse för läsaren anser vi att vi uppfyller kraven på validitet och reliabilitet (Gunnarsson, 2002b).

7.8. Etiska övervägande

Innan vi påbörjade vår studie gjorde vi en etisk ansökan till det etiska rådet på Högskolan i Kristianstad, som vi fick godkänd. Härefter påbörjade vi vår studie.
Våra intervjupersoner har fått skriftlig information kring studien (se bilagor 1 och 2). I breven har vi informerat om syftet med studien och att de när som helst kan avbryta sin medverkan i studien, vilket Kvale (1997) påpekar som en viktig aspekt. Vi informerade dem också om att vi kommer att avidentifiera dem i vår studie, vilket Christensen et al. (2001) menar är viktigt, då intervjupersonerna troligtvis kommer att svara mer ärligt på frågorna. Innan vi påbörjade intervjun har vi även gett intervjupersonerna denna information muntligt, då har vi också informerat om att materialet kommer att fördärvas då vi är färdiga med studien. Vi har även låtit intervjupersonerna själva välja om intervjuerna ska spelas in på band eller inte, vi har då informerat dem om att vi är de enda som har tillgång till det materialet.

För att man inte ska kunna veta vilka som har ställt upp i vår studie, har vi ett fingerat namn på kommunen vi har valt att studera. Intervjupersonerna känner varandra väl och de vet vilka som har ställt upp i studien, eftersom frågan om medverkan ställdes under ett handledningsmöte. Vi har tidigare nämnt att vi tänkt oss ett annat tillvägagångssätt (se avsnitt 7.5.). Under intervjuernas gång har vi märkt att jourfamiljerna har en bra sammanhållning och ett öppet klimat i gruppen. Vi har även fört frågan på tal, angående om att de själva kan lista ut vem som har svarat vad, eftersom de känner varandra så väl och detta är de medvetna om. Vi kommer dock att göra vårt yttersta för att inte intervjupersonerna ska kunna identifiera vem som har sagt vad, detta gör vi genom att kalla samtliga intervjupersoner för hon.

När vi påbörjade intervjuerna startades en process, både hos oss som intervjuare och hos intervjupersonerna. Under intervjuns gång uppmärksammade vi processen och intog ett utforskande och undersökande förhållningssätt. Om vi inte hade gjort detta, hade kanske information som var betydelsefull för vår studie gått förlorad.

7.9. Intern kritik

Familjehemssekreterarna ville att vi skulle intervjua dem båda två tillsammans. Eftersom vi enbart ville få information angående jourhemsverksamheten i vår valda kommun, såg vi inga problem med detta. Jourfamiljerna fick själva välja om båda skulle delta eller bara den ena. Vi fick uppfattningen av att jourföräldrarna var mer kritiska, framförallt till socialförvaltningen, då båda ställde upp. Detta beror kanske på att de kände sig starkare och fick uppbackning av den andre. I efterhand kan vi tycka att det bästa vore om förutsättningarna hade varit samma vid samtliga intervjuer.

Vi är inte vana vid att intervjua, vilket kan ha bidragit till att vi omedvetet har ställt ledande följdfrågor eller missat att ställa följdfrågor. Under intervjuerna använde vi bandspelare eftersom vi inte ville missa något av det som intervjupersonerna sade. Samtidigt måste vi ta hänsyn till att en bandspelare kan hämma intervjupersonerna, om de t.ex. inte vet var bandet kommer att hamna, vilket kan göra att de inte vågar svara ärligt på frågorna. Därför var vi väldigt noga med att informera dem om att vi är de enda som har tillgång till bandet.

Vi har haft problem med att hitta tidigare svensk forskning som enbart handlar om jourhem. Den litteratur vi har funnit har delvis varit äldre och har inte enbart fokuserat på jourhem, pga. detta har vi valt att även ta med Wåhlanders (1990) studie med fokus på familjehem. Hon tar upp fosterföräldrarnas attityder till de biologiska föräldrarna, vilket vi tyckte att vi saknade i vår redovisning av tidigare forskning. Vi är medvetna om skillnaden mellan jourhem och familjehem men anser ändock att vi till viss del kan tillämpa detta på vår studie. För att få mer kunskap kring jourhemsverksamheten, t.ex. verksamhetens uppkomst, hur man blir jourhem och orsak till jourhemsplacering, valde vi att intervjua familjehemsekreterare.

8. Resultatredovisning

För att ge en bild över hur jourhemsverksamheten i A kommun är uppbyggd, kommer vi börja med att redovisa intervjun med familjehemssekreterarna. Vid denna intervju fick vi verksamhetsberättelsen för socialförvaltningen i A kommun 2004, vilken vi kommer att använda

oss av vid redovisningen av resultatet. Härefter redovisar vi intervjuerna med jourföräldrarna. Vi kommer först att titta på delarna i studien, dvs. jourföräldrarnas upplevelser av samspelet med respektive grupp, för att sedan efter varje del göra en reflektion, där vi kopplar samman våra egna tankar, teorier samt tidigare forskning med resultatet. Härefter tittar vi på helheten då vi knyter ihop alltsammans till en helhet i vår slutdiskussion.

8.1. Jourhemsverksamheten i A kommun

Familjehemssekreterarna berättade att jourhemsverksamheten varierar väldigt mycket från kommun till kommun, t.ex. vad gäller stöd och handledning till jourföräldrarna. De sade också att det i en del kommuner inte finns några jourhem men de poängterade att det är något som blir allt vanligare. Familjehemssekreterarna berättade att det är låg omsättning på jourhem i A kommun, ett av jourhemmen har t.ex. varit med ända sedan jourhemsverksamhetens start, vilket de tror är ganska unikt. Familjehemssekreterarna tror att det beror på att de träffas så ofta som de gör i jourhemsgruppen och att jourfamiljerna känner att de har arbetskamrater. De betonade också att de är väldigt stolta över jourhemmen i A kommun och att de gör ett fantastiskt jobb.

8.1.1. Bakgrund

Bakgrunden till jourhemsverksamhetens uppkomst var att många barn och ungdomar placerades på institution, vilket dels inte var bra för barnet/ungdomen och dels var det en kostnadsfråga för kommunen, då det är dyrt att placera barn och ungdomar på institutioner. Familjehemssekreterarna menade att: *”jourhem är i stället för en institution”*.

År 1996 påbörjades arbetet med en jourhemsverksamhet i A kommun och i januari 1997 kom verksamheten igång. Till en början hade kommunen två jourhem och ganska snart skrev de kontrakt med ett tredje hem. Två av jourhemmen tog emot barn 0-12 år och det tredje tog emot ungdomar 13-21 år.

8.1.2. Familjehemsgruppen

För närvarande består familjehemsgruppen av sex familjehemssekreterare. De vi intervjuade har ansvar för jourhemmen i A kommun, då 25 % av deras tjänst är förlagd till jourhemsverksamheten, resterande del arbetar de med barn som är familjehemsplacerade. Två av familjehemssekreterare har ansvar för de kontrakterade och kvalificerade familjehemmen och resterande två har precis hållit i en utbildning på åtta gånger för familjehem.

Under intervjun kom två andra verksamheter inom barn- och ungdomsenheten upp: stöd- och utredningsgruppen och ”Stjärnan”, en öppenvårdsverksamhet för barn/ungdomar/familjer. Dessa verksamheter har ett samarbete med familjehemsgruppen. På ”Stjärnan” kan t.ex. barn/ungdomar som är placerade i jourhem träffa sina biologiska föräldrar. Stöd- och utredningsgruppen handlägger och utreder ansökningar och anmälningar som rör barn/ungdomar/familjer. Utifrån utredningen fattas sedan beslut om lämpligt stöd/insats, t.ex. placering i jourhem. Inom barn- och ungdomsenheten är ett av målen att arbetet ska bedrivas med barnet i centrum.

Inom familjehemsgruppen arbetar de för tillfället med ett nytt förslag, en s.k. Nanny-verksamhet, vilket innebär att en mamma/barnplacering övergår till någon sorts ”hemma hos”, dvs. jourföräldrarna arbetar hemma hos mamman och barnet efter jourhemsplaceringen.

8.1.3. Jourhemsverksamheten idag

I nuläget finns det åtta jourhem i A kommun. Familjehemssekreterarna berättade att kommunen längre fram i år kommer att skriva kontrakt med ytterligare två jourhem. Numera tar alla jourhem emot barn/ungdomar 0-21 år och år 2001 började de dessutom med mamma/barnplaceringar i jourhem. De berättade att tiden för en jourhemsplacering är fyra månader. I kontraktet står det bl.a. vilka uppgifter de har som jourhem, hur många placeringar de ska ta emot och att de inte får ta emot familjehems- eller stödbarn utan att diskutera detta med familjehemssekreterarna först.

År 2004 var 180 barn/ungdomar placerade i A kommun, varav 73 var placerade i jourhem. Detta är en ökning med 37 % från föregående år, då siffran var 46 av totalt 151 placeringar. Familjehemssekreterarna berättade att tanken från början var att jourhemmen skulle ligga på en

80 % beläggning men att de brukar bli ”överplacerade”. År 2004 var beläggningen i genomsnitt 112 %, då det förekom mycket ”extraplaceringar” utanför kontraktet.

Familjehemssekreterarnas roll i arbetet med jourhemmen är i stora drag att handleda jourföräldrarna, se vilket jourhem som är ledigt då ett barn/ungdom behöver placeras samt att *”matcha”* placeringen, dvs. se vilket jourhem som passar barnet/ungdomen bäst. Det är handläggarna/socialsekreterarna som har ansvar för utredningen kring barnets/ungdomens behov. Handläggarna ger s.k. internremisser till familjehemssekreterarna, som de sedan ska agera utefter. Då det gäller jourhem är det ett akut läge och då frågar handläggarna familjehemssekreterarna muntligt efter en plats.

8.1.4. Hur blir man jourhem?

När socialförvaltningen behöver fler jourhem sätter de ut en annons i tidningen, de påpekade att man enbart kan bli jourhem om det finns en efterfrågan, vilket nämnden beslutar om. Familjehemssekreterarna berättade att det har varit upp till 100 personer som har svarat på annonserna. Familjehemssekreterarna tror att det handlar om att man vill göra en insats.

Då de har gått igenom alla svar väljer de ut dem som verkar vara mest lämpade, för att sedan besöka dem i deras hem. När de har bestämt sig för en familj som de anser kan passa som jourhem, får familjen genomgå en intervju som spelas in på band. Intervjuerna genomförs med hjälp av Kälvestensmetoden, som är en intervju på ca 3,5 timmar, där kvinnan och mannen intervjuas var för sig. Kälvestensmetoden är en ”tre generations undersökning”, där man undersöker hur personerna har haft det i sin barndom, hur relationen med partnern ser ut samt relationen till de egna barnen. Materialet som familjehemssekreterarna får fram tolkas sedan av en psykolog, som kan se styrkor och svagheter i relationen. Familjehemssekreterarna berättade att psykologen inte träffar familjen, utan han utgår och ger en bedömning ifrån materialet som de ger honom. Familjehemssekreterarna återför sedan detta till de sökande. Härefter ska familjen få ett godkännande från socialnämnden, vilket blir på familjehemsekreterarnas rekommendationer.

För att bli jourhem måste man ha varit gift eller sambor i minst sju år, man får inte heller vara aktuell i kronofogdens eller polisens register. Familjehemssekreterarna menade att familjen ska

vara *”rätt fläckfri”*. Ett krav är att en i familjen måste vara hemma på heltid. Familjehemssekreterarna påpekade att det är viktigt att familjen tänker efter vad det innebär att vara jourhem, då jourhem måste kunna hantera: barnen/ungdomarna, föräldrarna samt socialsekreterarna. Det är viktigt att de både har själsligt och fysiskt rum för barnen som blir placerade och att de tycker att det är spännande och utmanande att ta hand om barn. Det är också viktigt att ha en förståelse för att föräldrarna inte har räckt till och att inte ha förakt för vuxna med problem, t.ex. missbruk. Jourfamiljerna ska kunna möta föräldrarna på ett värdigt sätt.

8.1.5. Orsak till placering

Familjehemssekreterarna berättade att de vanligaste orsakerna till att ett mindre barn hamnar i jourhem är: missbruk eller psykisk störning hos föräldrarna samt omogna och/eller svagbegåvade föräldrar. Det handlar om föräldrar som främst ser till sina egna behov och glömmer barnet och därmed försummar barnet känslomässigt och/eller fysiskt.

Den vanligaste orsaken till att ungdomar placeras i jourhem är enligt familjehemsekreterarna: relationsproblem, där föräldrarna inte klarar av sina tonåringar samt invandrartjejer som känner sig hotade av sin familj. När det gäller relationsproblem föräldrar/ungdom brukar de gå på familjebehandling på ”Stjärnan”, där de pratar om sin relation. Familjehemssekreterarna berättade att det är relativt vanligt att ungdomar med relationsproblem återvänder hem.

8.1.6. Stöd och handledning

Jourfamiljerna får handledning en gång i veckan samt regelbundna utbildningar, t.ex. i hur man hanterar ilska, hot och våld och de gör även studiebesök, t.ex. på behandlings- och utredningshem. Handledningen är till för jourföräldrarnas egen utveckling och rör inte ärendena i sig, utan här ventilerar de sina känslor kring arbetet som jourhem, t.ex. hur de olika placeringarna påverkar hela jourfamiljen. Då de vill prata om ärendet i sig vänder de sig till handläggaren som har ansvar för utredningen. Familjehemssekreterarna har ingen kontakt med barnet/ungdomen under tiden de är placerade i jourhem men om barnet placeras i familjehem är det de som tar över.

Familjehemssekreterarna berättade att jourfamiljerna i A kommun är mycket driftiga och att de hela tiden jobbar för bättre villkor, t.ex. arbetar de just nu på att få längre uppsägningstid, vilken för närvarande är på tre månader. Detta upplever jourföräldrarna som en otrygg situation, eftersom de inte är berättigade arbetslöshetsersättning om de blir utan jobb. Av denna orsak har de vänt sig till socialnämnden i kommunen och begärt en uppsägningstid på sex månader i stället. Familjehemssekreterarna sade att det inte finns någon ände på vad jourfamiljerna vill ha och berättade att de t.ex. vill ha leasingbilar. De menade att de som familjehemssekreterare måste *”sätta stopp någonstans”*.
Familjehemssekreterarna berättade att de besökt B kommun tillsammans med jourfamiljerna, för att titta på hur jourhemsverksamheten ser ut där. B kommun hade inte alls samma system när gäller stöd och handledning, då jourhemmen arbetade mer för sig själva. De träffades inte särskilt ofta, varken i jourhemsgruppen eller med familjehemssekreterarna. Jourfamiljerna i B kommun hade sagt att de tyckte att jourhemmen i A kommun var *”så fria och framåt”*. Familjehemssekreterarna sade att de som arbetar med jourhemmen i B kommun, inte såg vitsen med att träffas så ofta som de gör i A kommun. Familjehemssekreterarna sade att de ändå hoppas att mötet förde med sig något positivt till jourhemsverksamheten B kommun.

8.1.7. Reflektion

Under intervjun med familjehemssekreterarna fick vi ytterligare bekräftelse på att jourfamiljerna är en stark och kreativ grupp med bra sammanhållning och ett öppet klimat. Vi fick uppfattningen att de två familjehemsekreterarna har ett uppmuntrande och stödjande sätt gentemot jourföräldrarna, vilket enligt Lewin är ett demokratiskt ledarskap och bidrar till en mer avslappnad samspelsprocess (Kronvall, Olsson & Sköldborg, 1991).

Vad gäller tonårsplaceringar kan vi se en likhet kring vår studie och Vinterheds (1985) delstudie i Barn-i-kris-projektet, trots att det skiljer 20 år dem emellan. Båda studierna visar att vid tonårsplaceringar är syftet ofta att tonåringen ska komma hem igen och att de tillsammans med föräldrarna får hjälp från kommunens öppenvård, vilket i vår studie är ”Stjärnan”. Vinterhed menade att genom att placera spädbarn i en familj, undvek man de problem som kan uppstå då man placerar mindre barn på institution, vilket bl.a. Bowlby (1994) skriver om. De

familjehemssekreterare vi intervjuade förde också detta på tal men menade att även äldre barn far illa av att vara på institution.

8.2. Jourföräldrarnas upplevelser av samspelet med socialförvaltningen

8.2.1. Bakgrund

Intervjupersonerna har varit jourhem 1½ - 8 år och två av dem var familjehem innan. Samtliga jourhem tar emot barn/ungdomar 0-21 år och tre av hemmen har även mamma/barnplacering. Alla jourfamiljer har biologiska barn och minst ett av barnen bor i hemmet. I två av familjerna är barnen lite äldre och i de andra två är barnen yngre.

Samtliga jourfamiljer menade att man måste ha hela familjen med sig då man ska bli jourhem, då det krävs mycket av familjen. En jourförälder sade: *”Vissa dagar kan man känna att man bara spyr på det, just det att man inte har något eget socialt familjeliv”*.

Något som har visat sig under samtliga intervjuer är hur mycket deras egna barn betyder för dem. Samtliga uttryckte att om deras egna barn på något sätt skulle ta skada av att de är jourhem skulle de genast sluta. De som har mindre barn har menat att barnen kan tycka att det är jobbigt ibland men att de trots allt tycker det är bättre att föräldrarna är hemma, än att de skulle jobba mellan åtta till fem eller jobba kvällar. Tre av familjerna kommenterade även att vänskapskretsen minskar då man blir jourhem.

Under två av intervjuerna sade jourföräldrarna att de även i framtiden ser sig själva som jourhem. En jourfamilj sade att det är som med alla andra jobb, att man ibland känner att man vill sluta: *”visst har vi väl sagt att nu skiter vi i detta, men det är mest lösa tankar”*. Under en

intervju menade den ena jourföräldern att hon ville fortsätta som jourhem men om hennes respektive bestämmer sig för att sluta, kan hon tänka sig att bli familjehem istället.

8.2.2. Stöd och handledning

En dag i veckan träffas hela jourhemsgruppen tillsammans med sina två handledare (familjehemssekreterarna) på socialförvaltningen, vilka de kallar för *”våra chefer”*. Handledningen varar två till tre timmar. Under handledningstillfället pratar jourföräldrarna kring arbetet som jourhem, då de får tips och råd av varandra och familjehemssekreterarna. De samtalar t.ex. kring att man inte kan tycka om alla placeringar. I ett av hemmen menade jourföräldrarna, att man måste lära sig att tolerera att man inte tycker om alla barn som kommer. De berättade att den ene i hemmet hade svårt att acceptera detta till en början och hon tyckte det var väldigt jobbig, men att hon genom handledningen och samtal med sin partner har lärt sig att hantera det.

Under intervjuerna har det framkommit att jourfamiljerna är nöjda med handledningen. En av jourföräldrarna sade att hon anser sig få bra stöttning på handledningen och att hon kan ringa handledarna när som helst. Hon menade att handledarna är deras *”bundsförvanter”*. En jourförälder sade att hon från början ansåg att handledningen var bortkastad tid, men att hon numera kan se behovet av det, både för sig själv och för andra. Hon påpekade att timmarna de är på handledning är som att jobba en hel dag: *”när man kommer hem är man tung i huvudet”*.

8.2.3. Samarbetet mellan jourhemmen

Jourföräldrarna berättade för oss att de träffas var fjortonde dag, utan handledare. De tycker att det är positivt att träffas utan handledare, då de kan diskutera olika frågor som de gemensamt kan driva mot arbetsgivaren, dvs. socialförvaltningen. Under de här träffarna har de t.ex. diskuterat sig samman kring milersättning, vilket de fick igenom.

Jourfamiljerna menade att de har ett bra samarbete mellan varandra, två av familjerna tog upp exemplet att de hjälps åt under semestern. En av jourföräldrarna sade att de i jourhemsgruppen

känner varandra utan och innan och att de är varandras arbetskamrater. En annan berättade att hon har fullt förtroende för alla och att de stöttar varandra till hundra procent.

De flesta jourföräldrar har tagit upp studiebesöket i B kommun, där de fick uppfattningen av att jourhemmen där inte har samma gemenskap då de arbetar mer för sig själva och inte får samma stöd.

8.2.4. Placering av ett barn eller en ungdom

Då ett barn/ungdom behöver placeras presenterar först handledaren ärendet per telefon, accepterar jourfamiljen, ringer därefter handläggaren upp. Hur mycket information jourfamiljerna får bero på om placeringen är akut eller planerad. En jourförälder nämnde att de: *”får inte veta så mycket som de skulle vilja”*.

En av jourföräldrarna tog upp att de fyller i en behandlingsplan tillsammans med socialsekreteraren samt barnet/ungdomens föräldrar om de finns med i bilden. Om det är en tonåring det handlar om är även han/hon i regel med då planen skrivs. Hon menade att det är bra att tonåringarna är med, så att de vet vad det är de ska göra, t.ex. sköta skolan eller att de inte kan åka hem och hälsa på sina föräldrar hur som helst.

8.2.5. Anmälningsskyldighet

Två av jourfamiljerna har pratat om skyldigheten de har att rapportera till socialförvaltningen, dvs. allt som föräldrarna eller barnen/ungdomarna säger och gör, som kan vara av värde för utredningen, måste jourföräldrarna rapportera till den socialsekreterare som har ansvar för utredningen. Hon sade att: *”vi berättar allting för socialsekreteraren, det är de som bestämmer”*. En jourförälder poängterade att hon oftast försöker få barnet/ungdomen att själv berätta för socialsekreteraren. Den andre jourföräldern sade att hon ansåg sig ha en bra kontakt med socialförvaltningen men att det kunde vara jobbigt ibland.

> *På något sätt får jag en jättebra kontakt med, speciellt mammorna. Sen ska jag föra detta vidare till socialen. Det kan jag tycka känns som att man sviker, men det är man ju noga i början att tala om för dom som kommer, att jag arbetar sida vid sida med socialen. Jag tycker det känns som att man sviker ändå.*

En av jourföräldrarna menade att samtidigt som de ska berätta allt för socialsekreterarna, behöver socialsekreteraren i sin tur inte säga något till jourhemmen. Hon sade att det finns ett önskemål hos jourföräldrarna att få vara mera delaktiga i vad som har föregått innan: *”Vi ska ju faktiskt ha dem i våra hem”*. Hon säger att hon samtidigt kan se fördelar med att inte veta så mycket, eftersom man då kanske letar efter den problematiken.

8.2.6. Samarbete med handläggarna/socialsekreterarna

Jourfamiljerna tycker överlag att kontakten med socialförvaltningen fungerar bra men att det finns saker att jobba på.

Jourföräldrarna menade att det ibland kan vara svårt, att få tag på de handläggare som har ansvar för utredningen. De har en viss förståelse för detta men kan ändå bli frustrerade då de verkligen behöver hjälp. En jourförälder sade att hon kunde känna att det var en form av envägskommunikation med handläggarna, då det ofta är jourhemmen som får höra av sig till dem för att bestämma möte. Hon berättade att de är bra på att höra av sig de första veckorna men att det sedan kan gå en till två månader, innan de hör av sig igen.

En jourförälder menade att när det gäller konflikter med handläggarna, rör det sig oftast om att de inte har fått någon ordentlig behandlingsplan och därmed inte vet vad de ska göra. I dessa situationer kan hon känna sig frustrerad eftersom tiden går. Jourföräldern berättade även om ett tillfälle då hon ville ha handledning i ett ärende men inte fick det, vilket gjorde henne irriterad då hon inte tycker om att bli nonchalerad. Jourföräldern sade att hon alltid vill reda ut konflikterna eftersom hon vill kunna fortsätta arbeta med socialförvaltningen.

Fyra av jourföräldrarna menade att handläggarna ofta tror att de är väldigt viktiga personer för barnet/ungdomen.

> *Som handläggare träffar man barnet först då de placerar, sen kommer de efter en vecka, sen kan det gå tre veckor. Och här lever man med barnet 24 timmar om dygnet och ser helt andra sidor.*

En jourförälder sade att en handläggare har sagt: *”Jamen, de är ju bara jourfamilj. De vet ingenting om honom”*. Hon berättade att fallet som diskuterades i detta sammanhang, handlade om ett barn som hade bott hos dem i fyra månader. Jourföräldrarna menade att handläggarna bör ta åt sig mer av det de har att säga kring placeringen och styra ärendet utifrån den kunskapen.

Två jourföräldrar diskuterade att det är viktigt att handläggarna pratar med dem, innan de bestämmer något med barnen eller föräldrarna, som de som jourföräldrar förväntas göra, t.ex. att köra ett barn till tandläkaren. Då handläggaren bestämmer något över deras huvuden, samtidigt som de sitter i rummet med barnet/föräldrarna, sade en jourförälder att handläggaren får sig en ”*skrapa”*, efteråt. Något som de tycker är jobbigt är att vissa socialsekreterare tror att de är en institution.

Två av jourfamiljerna har tagit upp att det gäller att akta sig för vems tår man trampar på och att jourhemmen måste hålla sig på sin kant, vare sig det gäller handläggarna eller högste chefen. En jourförälder sade att den högste chefen går i taket, om jourfamiljerna har för mycket åsikter i ett ärende.

Under intervjuerna där både mannen och kvinnan ställde upp, talade de mycket om socialförvaltningens organisation och hantering av ärenden. En av jourföräldrarna sade: *”de har en organisation som inte är av denna världen”*. Ett av paren menade att det är för många som ska vara med och bestämma och att de byter handläggare till barnen vid fel tidpunkter, t.ex. då barnen ska vidare till familjehem, vilket de menade är jobbigt för barnen. Jourföräldrarna tyckte att de istället kunde byta handläggare, när det blev bestämt att barnet skulle till familjehem. På detta viset slipper barnet att både flytta till en ny familj och få en ny handläggare samtidigt. De sade även att de gamla handläggarna sitter kvar som *”iglar”*.

De två paren sade att det är jättedåligt med rutiner kring många frågor. En jourförälder menade att det säkert finns arbetsbeskrivningar, för hur handläggaren ska hantera olika situationer men hon tycker att de som jourföräldrar hela tiden får påpeka och fråga. Jourföräldern sade att hon anser att det saknas lika hantering överlag och tycker att det borde finnas en mall som handläggarna ska följa. Fyra jourföräldrar sade att det egentligen inte är handläggarnas fel, utan att det är deras chefer som borde styra upp verksamheten bättre.

8.2.7. Reflektion

Kronvall, Olsson och Sköldborg (1991) skriver att människan har ett stort behov av att känna tillhörighet och att ingå en gemenskap för att uppleva sin tillvaro som meningsfull. Vi har fått uppfattningen av att jourfamiljerna har ett bra samspel sinsemellan, då de stöttar varandra fullt ut. De upplever en grupptillhörighet, då de ser varandra som arbetskamrater och vi tror att det är en av anledningarna till att de orkar arbeta som jourhem. En annan anledning är att de regelbundet får stöd och handledning. Vi känner till jourföräldrar som inte har orkat med arbetet som jourhem, då de inte har haft denna sammanhållning och stöttning.

Utvärderingen som gjordes i Älvsborgs län (Vinnerljung, 1996) visade att samtliga jourhem var nöjda med det stöd och den utbildning de fått av tjänstemannen på landstinget, vilket kan jämställas med familjehemsekreterarna. Detta är något som visade sig även i vår studie, då jourföräldrarna uttryckte att de är väldigt nöjda med det stöd de får av sina handledare. Utvärderingen visade också att det som de flesta jourhem upplevde som besvärligast, i arbetet som jourhem, var kontakten med socialförvaltningen (handläggarna), vilket också har uppkommit under intervjuerna med jourfamiljerna.

Det är en jourförälder som har berättat om konflikter med socialförvaltningen, genom att använda begreppet konflikt. De övriga har sagt att det inte förekommer några konflikter men under intervjuerna har det bl.a. framkommit, att de inte är nöjda med socialförvaltningens ärendehantering och att de vill få mer information kring de placerades bakgrund, vilket vi uppfattar som konflikter.

Jourföräldern som har ”vågat” använda ordet konflikt, sade att om hon känner att en socialsekreterare gör henne ”besviken”, vill hon reda ut konflikten direkt eftersom hon vill kunna fortsätta jobba med socialförvaltningen. Detta kan vi koppla till Johnson och Johnsons (1988) modell om de fem basstrategierna för att hantera konflikter, då vi anser att jourföräldern är ”ugglan”, som sätter stort värde på sina egna mål samt på relationen (Lennéer Axelson & Thylefors, 1996). Vi tycker det är positivt att ta upp saker direkt istället för att saker och ting bara ska byggas upp och slutligen spricka som en ballong. Låter man det gå så pass långt, tror vi att det finns en risk att relationen inte går att reparera.

Kronvall, Olsson och Sköldborg (1991) skriver att individerna i de olika domänerna har sin egen uppfattning av vilka problem som finns och vilka förändringar som är viktiga. Det visade sig att flera av jourhemmen tyckte att socialförvaltningens rutiner vid ärenden är dåliga och att det är för många som ska vara med och bestämma. Jourföräldrarna menade att de inte tycker att det är handläggarnas fel att rutinerna inte fungerar, utan att det är deras chef som borde styra upp verksamheten bättre.

En jourförälder kom med förslaget att handläggarna skulle använda sig av olika mallar för olika ärenden, hon menade att på det viset skulle det bli en mer lika ärendehantering. När jourföräldern nämnde detta berättade vi för henne om Barns Behov I Centrum (BBIC). Vi talade om att Socialstyrelsen jobbar på att stärka och utveckla den svenska familjehemsvården. Det övergripande målet är ett enhetligt system för dokumentation och uppföljning, vilket vi märkte att hon efterlyste. Är Ni intresserade av att veta mer kring BBIC, kan Ni gå in på Socialstyrelsens hemsida (www.sos.se) och söka på BBIC. Något som vi har reflekterat över är om det verkligen alltid är så bra med en lika ärendehantering. Det är betydelsefullt med riktlinjer men trots allt bör det ske en anpassning från ärende till ärende.

Jourföräldrarna talade om att det finns handläggare som anser sig känna barnen bättre, än vad de som jourföräldrar gör, som lever med barnen/ungdomarna dygnet runt. En av jourföräldrarna berättade att en socialsekreterare har sagt: *”Jamen, de är ju bara jourhem. De vet ingenting om honom”*. Det var även en jourförälder som uttryckte, att hon upplevde det som att chefen (för socialförvaltningen, författarnas anm.) ogillar att jourhemmen har för mycket åsikter kring ett ärende. Vi fick intryck av att jourhemmen upplevde detta som kränkande och att inte alltid deras åsikter räknas som värdefulla. Det fanns även jourföräldrar som upplevde att en del

socialsekreterare tror att jourhem är en institution, då de förväntas ställa upp när som helst och ”alltid” vara hemma. Två jourföräldrar berättade dessutom att det finns socialsekreterare som bestämmer saker över huvudet på dem, då barnen och föräldrarna är med, vilket leder till att jourföräldrarna hamnar i en knepig situation. Vi uppfattade det som att jourföräldrarna kände sig ”överkörda” av socialsekreterarna.

Detta väckte tankar hos oss. Vilken roll anser handläggarna/chefen att jourhemmen har? Ser de enbart jourhemmen som en sorts förvaring, under tiden som utredningen pågår? Till viss del kan vi tycka att det är en slags förvaring då barnen endast ska bo där under en kort tid. Samtidigt tycker vi att jourföräldrarnas synpunkter angående barnen/ungdomarna och eventuella föräldrar är oerhört viktiga, då de lever tillsammans med dem dygnet runt. Det är handläggarna som har ansvar för utredningen och deras teoretiska kunskap är betydelsefull men trots allt, är det jourföräldrarna som är de placerade närmast och sitter inne med information som är viktig för utredningen.

Vi har fått uppfattningen av att samspelet mellan jourföräldrar och handläggare, ur ett jourföräldraperspektiv, kan förbättras. Vi upplever att det finns en oklarhet i rollen (Nilsson, 1996) som jourhem, då jourföräldrarnas och handläggarnas förväntningar inte verkar överensstämma. För att undvika missförstånd anser vi att det är viktigt att man har en öppen kommunikation. Vi tror inte att det är fler administrativa grepp som behövs, t.ex. en mer lika ärendehantering, snarare anser vi att det väsentliga är att alla inblandade parter är införstådda om vilka spelregler som gäller och vilka roller respektive grupp har. Av allt att döma verkar inte jourföräldrarnas kontrakt med kommunen samt de placerades vård- och behandlingsplaner (Friis, 2003, Norström & Thunved, 2004) tillräckligt för att skapa en klarhet.

8.3. Jourföräldrarnas upplevelser av samspelet med de biologiska föräldrarna

När det gäller kontakten med barnets/ungdomens biologiska föräldrar varierar det mycket från fall till fall, en del föräldrar har de ingen kontakt med medan andra: *”… vill vara en med familjen”*. Jourföräldrarna berättade att de inte har haft några direkta problem vad gäller kontakten med de föräldrar vars barn/ungdomar har varit placerade hos dem, utan att det oftast fungerar ganska bra.

I ett av hushållen sade de två jourföräldrarna att det inte är barnen som är det stora problemet vid en placering, utan att det är föräldrarna och skolan. De sade att det finns föräldrar som *”tutar i”* barnen en massa saker, vilket skapar problem. De poängterade att det inte förekommer konflikter med föräldrarna men att det ändå på sätt och vis blir indirekta konflikter i och med detta. De menade att: *”Hade det bara varit barnen man skulle hantera så hade det varit mycket enklare”*.

En jourförälder menade att själva kontakten med föräldrarna är en balansgång. Hon berättade att en del föräldrar försöker bli vän med henne, så att hon ska rapportera till socialsekreteraren att det går *”så himla bra”* och på det viset få hem sitt barn igen. Därför menade hon att man måste vara uppmärksam, på vad det är föräldern vill med kontakten med en själv som jourförälder. Hon sade att eftersom placeringen i regel är på fyra månader, hinner de förhoppningsvis märka om syftet är att bli god vän med en för att få hem sitt barn.

8.3.1. Umgänget

Fem jourföräldrar berättade att umgänget barn/föräldrar inte nödvändigtvis behöver ske hemma hos dem. Socialförvaltningen har en lägenhet för dessa ändamål, de kan träffas på ”Stjärnan”, ute någonstans eller kan de vara hemma hos föräldrarna om de har bostad. Vill föräldrarna se hur barnet/ungdomen bor erbjuder jourföräldrarna dem det, sedan är det upp till jourföräldrarna var den fortsatta kontakten sker och detta beror helt och hållet på hur situationen ser ut i det enskilda fallet. De sade att de föredrar att umgänget sker någon annanstans, då de ser en del nackdelar med att ha besöken hemma.

Fyra jourföräldrar nämnde att det blir en massa spring hemma hos dem, vilket är negativt för de andra barnen som är placerade och även för deras egna biologiska barn. En jourförälder påpekade att barnets/ungdomens biologiska mamma kan känna sig underlägsen om besöket sker i jourhemmet, eftersom barnet frågar jourföräldern kring saker som händer i hemmet, vad hon/han får och inte får göra etc. Hon sade också att då umgänget sker hemma hos dem, är det lätt hänt att föräldrarna ägnar sig mer åt dem (jourföräldrarna) än åt sina barn.

8.3.2. Lite föräldrakontakt

Fyra jourföräldrar menade att de har så lite kontakt med föräldrarna som möjligt och att den mesta kontakten sker då de lämnar barnen vid umgänget eller via telefonkontakt. En av jourföräldrarna sade att han inte har något intresse av föräldrakontakten*: ”Det är väldigt lite kontakt med föräldrarna, det är mer handläggarna som har den kontakten”*. När det gäller umgänget mellan barn och föräldrar, menade en jourförälder att om barnet inte ska flytta hem till sina föräldrar igen, finns det ingen anledning till att barnet har för täta kontakter med föräldrarna. Hon tillade att om de ska flytta hem så är det en helt annan sak. I ett av hushållen menade jourföräldrarna att handläggarna ofta tittar mer på föräldrarnas behov, *”trots att de har misskött det hela med barnen”*. Jourföräldrarna menade att barnen ofta mår dåligt både innan och efter träffarna med föräldrarna och att *”det inte är värt det”*. De sade att handläggarna borde lyssna mer på vad dom, som står nära barnet och verkligen ser hur barnet reagerar och mår, säger. De menade att det är barnen man ska vårda och lyssna på, men att man för den sakens skull absolut inte ska dra in hela umgänget.

I ett hushåll sade jourföräldrarna att om föräldrarna är med då barnet ska placeras i jourhemmet, sköter socialsekreterarna *”föräldrar biten”*, medan de fokuserar på barnet.

8.3.3. Föräldrakontakten viktig

Det var två jourföräldrar som poängterade vikten av föräldrakontakt. En av dem menade att då ett barn ska placeras hos dem, lägger hon mest fokus på mamman då hon vill få henne att känna sig trygg med henne som jourförälder. Även då det rör sig om en mamma/barnplacering är det mamman hon först och främst ägnar sig åt. Hon menade att om barnet ser att hon och mamman är överens går det lättare med barnet också, barn följer sina föräldrar.

> *Jag tycker att den biologiska kontakten är oerhört viktig, just för kontakten med barnet. Det vinner du mycket på. Sedan gäller det att hålla lite avstånd för det är ju barnet vi tar hand om. Det ska man komma ihåg som jourhem, att det är barnet vi tar hand om denna korta*

> *tid, så det är ju inte vuxenperspektivet jag ser utan det är barnperspektivet.*

8.3.4. Mamma/barnplacering

Under intervjuerna kom det fram att av de ”föräldra/barnplaceringar” jourhemmen har haft, är det enbart en där en pappa har varit placerad med sina barn. Därför kommer vi, vilket även familjehemssekreterarna och jourföräldrarna gjorde, kalla det för mamma/barnplacering.

Samtliga jourföräldrar menade att kontakten med föräldrarna som har bott hos dem har fungerat bra. En jourförälder berättade att hon inte hade haft någon konflikt med föräldrarna under tiden de bott i hemmet men däremot efteråt, då hon hade en konflikt med en mamma. Detta upplevde hon som väldigt hemskt. Anledningen till att de kom i konflikt var att jourföräldern upptäckte att barnet inte mådde bra. Hon var då tvungen att kontakta socialförvaltningen, vilket mamman tyckte var oerhört taskigt av henne. Jourföräldern sade att hon hoppas att mamman kan se på det positivt längre fram.

En jourförälder berättade att i det första mötet vid en mamma/barnplacering, är viktigt att tänka på att det är människor i kris. Hon sade att föräldern kan känna det som ett underläge att komma dit – *”här är supermamma”*. Hon menade att hon inte är någon ”supermamma” och att det är viktigt att man inte sätter sig över föräldern.

Samtliga jourföräldrar påpekade att det är den biologiske föräldern som har ansvaret för sitt barn då de är placerade tillsammans och att det är viktigt att man inte tar över ”mammarollen”. En jourförälder sade att hon tar på sig rollen som *”den snälle tanten som stöttar mamma”*.

> *Då föräldrarna också kommer med är tanken att barnen ska fortsätta att vara hemma. Då kan ju inte jag gå in och ta en mammaroll i fyra månader. För vad händer sedan efter de fyra månaderna? Det är ju meningen att mamman ska ta till sig och se hur jag gör med mina barn och göra likadant med sina.*

Jourfamiljerna sade att de får olika uppdrag av socialförvaltningen, t.ex. att iaktta, notera eller jobba på mamma/barnrelationen. Några jourföräldrar nämnde att de styr upp, hjälper mamman att sätta gränser för sina barn och jobbar på rutiner med mamman etc. I ett av hushållen pratade de om att det kan uppstå en viss irritation från förälderns sida, då de kommenterar och påpekar hur mamman ska göra med sitt barn. De sade att de har förståelse för att det blir jobbigt för mamman, som känner sig påpassad och inte kan dra sig undan.

En jourförälder menade att hur mycket hon kan gå in och styra beror på om det är en LVU-placering eller inte. Hon sade vidare att om man ska få en förälder att lyssna på en, får man först lyfta henne så att hon känner sig trygg. Hon menade att om man börjar *”bombadera”* mamman med kritik går det in genom ena örat och ut genom andra. Hon sade att hon försöker undvika att undervisa och rätta, eftersom det är meningen att föräldern ska klara det själv när hon kommer hem – om nu *”socialen”* bestämmer att hon ska hem med barnet. Jourföräldern menade att det är viktigt att man inte sätter sig över föräldern och att man är lyhörd för vad denne behöver, som hon uttryckte det: *”Att vara en medmänniska i krisen”*.

8.3.5. Rollkonflikt

Av de sex jourföräldrarna var det en som utmärkte sig när det gäller samspelet med föräldrarna. Hon menade att hon nog ställer upp lite mer än vad hon egentligen behöver, t.ex. genom att sitta barnvakt, handla åt föräldrar som varit placerade hos henne och vara en *”jourhavande medmänniska”* till dem. Hon nämnde att de andra jourhemmen säger till henne att hon inte får bli kompis med föräldrarna.

> *Jag ger väldigt mycket av mig själv när de kommer. Man kanske måste ta en paus, det vet jag inte. De andra jourhemmen säger att ”du bränner ut dig”. Det säger dom till mig ibland för att jag bjuder väldigt mycket på mig själv, men jag får ju också det att fungera utan problem. Är det en människa jag har haft här, som jag har kommit nära och blivit en stöttepelare i deras livskris. Ska jag bara stänga den porten om de behöver mig sen?*

Hon upplever det som väldigt jobbigt att arbeta sida vid sida med *”socialen”* pga. att de som jourhem har anmälningsplikt. Jourföräldern sade att hon ibland kan känna att de boende spelar rollspel för henne, just pga. det faktum att hon har anmälningsplikt. Hon menade att det är lättare att arbeta själv, dvs. hjälpa människor ideellt, eftersom man inte har någon skyldighet att gå vidare med saker och ting då. Hon påpekade att hon är ny på det här och trevar sig fram: *”Inget är självklart i upplevelsen”*.

8.3.6. Reflektion

Vi har kunnat urskilja två typer av samspelsstrategier till de biologiska föräldrarna, vilka har likheter med de synsätt där föräldern är utbytbar respektive inte utbytbar (Lindén, 1982) samt med Wåhlanders (1990) redovisning av förhållningssätt till de biologiska föräldrarna. Två jourföräldrar poängterade vikten av föräldrakontakt och lägger fokus på mamman vid första mötet. De skilde sig åt på det viset, att den ena poängterade att det är viktigt att hålla lite avstånd till föräldrarna medan den andra fick en närmare relation till dem. Båda intar dock i huvudsak ett positivt förhållningssätt till föräldrarna, då de tycker att kontakten med de biologiska föräldrarna är betydelsefull och att de inte är utbytbara. Fyra jourföräldrar ser föräldrakontakten som mindre viktig och fokuserar på barnet, de intar ett ambivalent förhållningssätt till de biologiska föräldrarna, då de i vissa situationer tvivlar på om föräldrakontakten är det bästa för barnet och ifrågasätter betydelsen av kontakten med föräldrarna.

Några jourföräldrar menade att barnen mår dåligt både före och efter de har träffat sina föräldrar. Att barnen mår dåligt ser vi som en bearbetning av separationen, vilket i sig inte är negativt, snarare blir det negativt om de inte får bearbeta sin separation ordentligt (Lindén, 1982). Det kan vara på det viset att barnet bearbetar sin separation genom att gråta både innan och efter besöket av föräldrarna. Därför tycker vi att det är av vikt att barnen får träffa sina föräldrar, samtidigt som man måste titta på situationen i sin helhet.

När det gäller en mamma/barnplacering poängterade en av jourföräldrarna vikten av att inte sätta sig över föräldern, vilket även Skau (2001) skriver om. Hon menar att klienten ofta känner sig

underlägsen den professionelle hjälparen. Det är lättare för klienten att vara sig själv och visa sina brister, om hjälparen kliver ner från sin piedestal och är ”mänsklig”, vilket även jourföräldern påpekade då hon sade att hon inte är någon ”supermamma”. Vi känner att jourfamiljerna har makt över de placerade och i och med detta är det betydelsefullt att de intar ett ödmjukt förhållningssätt, för att samspelet ska fungera dem sinsemellan.

Det faktum att jourfamiljerna helst vill att umgänget barn/förälder inte ska ske i hemmet, upplever vi som ett sätt att hålla distans till föräldrarna. Då mötet sker i hemmet tror vi att kontakten blir mer personlig, än om mötet sker t.ex. i en lägenhet som socialförvaltningen tillhandahåller. Vi tror att genom att ha umgänget på en neutral plats, uppstår automatiskt en viss distans mellan jourföräldern och den biologiska föräldern. Är detta ett sätt att undanröja konflikter?

Den jourförälder som får en närmare relation till de placerade, anser vi tar på sig mer en ”kompisroll” än att vara jourhem. Vi fick ytterligare bekräftelse på detta, då hon själv tog upp att de andra jourhemmen, brukar säga till henne att hon inte ska bli kompis med föräldrarna.

Vi upplever det som att jourföräldern är i en inre konflikt med sig själv, då hon tycker det är jobbigt att arbeta sida vid sida med socialen, att hon känner att hon sviker de som är placerade hos henne. Vi uppfattar detta som en rollkonflikt, då hon upplever det som svårt att inte veta på vilket ben hon ska stå. Hon har intagit två positioner, rollen som kompis och rollen som jourhem, vilka det riktas motstridiga förväntningar mot (Angelöw & Jonsson, 2000). Genom att få en nära relation till föräldrarna hamnar hon i en svår situation, då hon är tvungen att rapportera till socialförvaltningen. Dessa situationer kan leda till konflikter med föräldrarna, vilket vi känner att hon upplever som jobbigt och som ett hot mot relationen. Detta kan kopplas till konflikthanteringsstrategin teddybjörnen, som sätter andras behov framför sina egna (Lennéer Axelson & Thylefors, 1996).

Samtidigt som vi tycker att de är viktigt att jourföräldern inte blir ”kompis” med föräldrarna, tycker vi det är av betydelse att de skapar en nära relation till dem, då vi anser att relationen de bygger upp med föräldern är betydelsefull för förhållandet till barnet/ungdomen. Det är dock viktigt att man som jourförälder har en klarhet kring var gränserna går och att man kan se

relationen från ett utifrånperspektiv. Vi tror att genom att hålla en viss distans till föräldrarna, undviker jourföräldrarna att hamna i svåra och komplicerade situationer. Vi känner att detta är något de andra jourföräldrarna gör medvetet för att skydda sig själva. Vi tror att man snärjer in sig om man får en alltför nära relation till föräldern, att det känns jobbigare för en själv om man t.ex. behöver anmäla till socialförvaltningen att det inte fungerar hemma längre. Att anmäla någon man inte står så nära kan också vara svårt men det komplicerar situationen ytterligare, om man har en personlig relation till den. Samtidigt tror vi att den biologiske föräldern har svårare att acceptera om jourföräldern gör en anmälan eller rapporterar till socialförvaltningen, då de upplever jourföräldern som en kompis.

8.4. Jourföräldrarnas upplevelser av samspelet med barnen och ungdomarna

Under samtliga intervjuer har jourföräldrarna, då vi har samtalat kring kontakten med barnen och ungdomarna, sagt att de alltid är medvetna om att barnet/ungdomen enbart ska vara hos dem under en kort tid. Vad gäller hur jourföräldrarna hanterar den här perioden samt separationen från barnen/ungdomarna, har vi kunnat urskilja både likheter och skillnader.

8.4.1. Första mötet

Jourfamiljerna menade att vad som är viktigt att tänka på vid det första mötet med barnet/ungdomen, varierar från fall till fall. Hur de hanterar situationen är beroende på barnets ålder och hur situationen ser ut i övrigt, t.ex. orsak till placeringen. En jourförälder menade att: *”det är placeringen som styr hur man ska vara, det finns ingen universal lösning”*.

En sak som jourfamiljerna poängterade var att det är viktigt att barnen/ungdomarna känner sig välkomna och att man inte ska vara för mycket *”på”* dem, utan låta dem ta det i sin egen takt. En jourförälder berättade att då barnet kommer till jourhemmet med socialsekreteraren utan föräldrar, avvaktar hon först och ser hur barnet är. Då barnet är förtvivlat, ledsen, rädd etc. är socialsekreteraren tryggheten för barnet. Vid dessa fall sade jourföräldern att hon inte går fram direkt till barnet och kramar det, utan hon pratar i stället lugnt med barnet. Hon menade att hon försöker bygga upp en kontakt så fort som möjligt.

8.4.2. Närhet - distans

Jourfamiljerna berättade att de kommer väldigt nära en del som är placerade hos dem och att de kan få starka känslor för dem. En jourförälder påpekade att: *”…men man kan ju aldrig komma lika nära som man är sina egna barn”*. En annan jourförälder sade att ibland när det har gått fyra månader, kan hon tänka att det skulle vara skönt med en annan placering, medan det finns andra barn/ungdomar som hon känner att hon kan ha hur länge som helst. Fyra av jourföräldrarna sade att det är lättare att få kontakt med de mindre barnen än vad det är med tonåringarna. De menade att mindre barn är mer öppna av sig och det gör att man kommer närmare dem: *”ju mindre barnen är desto mer fäster man sig vid dem”*. En av jourfamiljerna sade att de av den anledningen föredrar att ha äldre barn.

> *Det är roligare med yngre barn som man får mer kontakt med, lite mer familjekänsla. Än bara sådana som skiter i allt, som inte bryr sig om någonting.*

När det gäller placering av spädbarn är det två av hushållen som har haft spädbarn placerade utan förälder. De menade att det är oerhört viktigt att man tar till sig spädbarnet som om det vore ens eget, att man knyter an så fort som möjligt. Även i de hushåll där man inte har haft en spädbarnsplacering kom det upp att man på ett naturligt sätt kommer nära ett så pass litet barn och att det är viktigt för barnet med den närheten. En av de jourföräldrar som inte har haft en sådan placering, sade direkt då frågan kom upp, att hon ville att ett spädbarn placerades hos dem. Samtidigt sade hon att det farligaste är att man skulle få väldigt starka känslor för en bebis, eftersom man har de intill sig hela tiden.

Två av jourföräldrarna berättade att de alltid försöker ha en viss distans till barnen/ungdomarna. Då äldre barn är placerade hos dem, brukar de påminna barnen om att de bara ska vara där en kort tid. För att hålla denna distans berättade jourföräldrarna att de inte brukar involverar barnen/ungdomarna i den övriga familjen, de tar t.ex. inte med dem på släktkalas. De sade också att de inte gör så mycket aktiviteter med barnen, t.ex. åker till simhallen. De menade att barnen

bara ska vara hos dem en kort stund och sedan ska de vidare: *”de ska inte ha roligt, de ska bara ha en trygg plats”*.

En annan anledning till att de inte hittar på så mycket saker med barnen/ungdomarna är för att inte *”överglänsa”* familjehemmet eller de biologiska föräldrarna (se längre fram). De berättade att de är mycket noga med att hålla sina egna intressen utanför arbetet som jourhem och då får inte barnen/ungdomarna följa med. En annan sak som de har gjort för att hålla distansen till barnen/ungdomarna är att ”dela upp” huset, vilket även andra jourhem har anammat. Exempelvis är ovanvåningen enbart till för familjen, medan jourbarnen har sina rum på nedervåningen. De sade att detta undanröjer många konflikter, t.ex. får de ha sina toalettsaker i fred.

De menade att det är en balansgång – barnen ska känna sig trygga i jourhemmet men ändå veta att de inte ska vara kvar där. En av jourföräldrarna menade att fastän de försöker hålla distansen är det inte alltid det fungerar, då det finns: *”en del som kliver rakt in”*.

I ett annat jourhem hanterar de tiden då barnen/ungdomarna är där på ett annat vis. Jourföräldern berättade att de som är placerade hos dem följer med på de aktiviteter hon och hennes barn sysslar med och de får pyssla med djuren som familjen har på gården. De tar även med de placerade till övrig släkt, t.ex. på kalas. Hon sade: *”Själv tycker jag det är viktigt att de som kommer hit blir en del av familjen”*.

En jourförälder sade att de använder sina känslor i arbetet som jourhem. Hon menade att om man inte har några känslor för barnet, kan man inte jobba med detta. Hon sade vidare att barn är expert på sådant, att de märker om man inte har några känslor för barnet. Jourföräldern menade att man får kontakt med barnen under den tiden de är här, oavsett ålder och om de ska tillbaka hem eller till familjehem spelar inte heller någon roll.

8.4.3. Aktiviteter

De två hushållen som har varit jourhem längst, menade att de inte gör så mycket aktiviteter tillsammans med barnen/ungdomarna som är placerade hos dem. De berättade att de hittade på

en massa saker i början men att de slutade med det efter ett tag. De menade att det är viktigt att de inte *”överglänser”* det eventuella familjehemmet eller de biologiska föräldrarna.

I jourhemmet, där mannen och kvinnan har varit jourhem i drygt 1,5 år, sade de att de hittar på mycket aktiviteter med de barn/ungdomar som är placerade hos dem. De berättade att de andra jourhemmen resonerar på det viset att de gör *”så lite som möjligt”* med de placerade. Jourföräldrarna menade att: *”Vi försöker leva det liv vi lever och det ska så lite som möjligt påverkas av att vi har andra ungar här”*. De berättade att de tagit med några barn till sin hemstad på semester men sade att de kanske inte gör det om några år.

8.4.4. Konkurrens och konflikter

Jourfamiljerna sade att då det är två jämnåriga i hemmet blir det oftast konkurrens, samtidigt som de kan ha roligt ihop. En jourförälder sade att de förebygger konflikter eftersom de alltid är hemma och hon menade att de snabbt märker om någon söker konflikt. Tre jourföräldrar pratade om att de inte lägger någon energi på bagateller, utan menade att man får välja sina *”bataljer”*.

Två jourföräldrar berättade att om en tonåring kommer hem för sent vill de inte ha någon förklaring, utan säger till honom/henne att direkt gå upp på sitt rum. De menade att det inte är intressant att skälla på tonåringen och berättade om något som kallas *”gropen”*, som de fått kunskap om på en kurs. De sade: *”man ska inte trilla ner i gropen och käfta med ungarna, utan du ska bara hoppa ner när du själv vill”*.

8.4.5. Separationen

Något som har kommit upp under samtliga intervjuer är tiden för placeringen, vilken har ändrats från sex till fyra månader, på pappret. Jourfamiljerna berättade att placeringar ofta överstiger den tiden, då det tar lång tid att hitta familjehem. Jourföräldrarna sade att då det har gått mellan fyra och fem månader *”bor barnen in sig”*. En jourförälder sade att hon tycker synd om de barnen, helst när det är småbarn men det kan även vara större, som verkligen har bott in sig. Hon menade att de bygger upp *”världens liv”* under de månaderna de bor hos dem. Hon fortsatte och sade att

det blir en katastrof för barnen när de får reda på att de inte ska få bo kvar. Samtidigt menade jourfamiljerna att det är viktigt att barnet/ungdomen hamnar i rätt familjehem direkt, så att de inte behöver flytta igen.

Jourfamiljerna berättade att då barnen ska vidareplaceras i familjehem, är de i regel delaktiga i inskolningen. Vid det första mötet med barnet hälsar familjehemmet vanligen på i jourhemmet, eftersom det är där barnet känner sig tryggt, sedan åker de till familjehemmet och hälsar på. Jourföräldrarna menade att inskolningen i familjehemmet är oerhört viktig, eftersom det förbereder barnet på själva flytten.

Jourfamiljerna menade att det är familjehemmet som är målet – barnet ska inte vilja tillbaka till jourhemmet igen. En jourförälder sade att hon rosar familjehemmet och plockar fram de små sakerna som hon vet att barnet tycker om. Hon menade att hon har uppnått sitt mål, då barnet längtar till familjehemmet men hon påpekade att detta inte alltid lyckas, att barnet hellre vill stanna kvar i jourhemmet eftersom de vet vad de har.

I ett av hemmen pratade de om att de brukar äta något gott och köpa en liten present till barnet/ungdomen då det är dags för utflyttning. De menade att detta gör att barnet/ungdomen känner ett avslut, att de ska vidare.

När det gäller hur jourföräldrarna själva hanterar denna separation sade två jourföräldrar att de lägger sig och gråter. En av dem menade att det är fruktansvärt med separationen men att det är någonting som hon måste jobba med sig själv med och inget som hon visar för barnet, utan inför denne är hon positiv till det eventuella familjehemmet. En jourförälder sade att trots att hon är inställd på att barnet enbart ska vara där under en kort tid, brukar hon ändå känna det i magen då dagen för utflyttning närmar sig. Hon sade att det är blandade känslor och menade att det kan vara skönt om det har varit en väldigt jobbig placering, men att hon samtidigt blir ledsen. En jourförälder uttryckte separationen från barnen med att: *”det kan känns riktigt hårt ibland”*.

En av jourföräldrarna sade att hon skjuter utflyttningen framför sig, att hon tar det när det kommer. Hon poängterade att de har haft många barn som har flyttat in och ut och i så fall *”hade man tyckt att alla separationer skulle var jobbiga”*. Mannen och kvinnan i hushållet berättade att

den jobbigaste separationen de har varit med om, var från en bebis de haft under en längre period. De berättade att hon: *”ringde hem och grät i telefonen och sa att hon aldrig får någon ponny”*. En annan jourförälder menade att hon inte tycker det är jobbigt att det kommer och går ungar.

Jourfamiljerna berättade att om barnet/ungdomen får det bra, antingen i familjehemmet eller hos sina biologiska föräldrar, känns separationen lättare för dem: *”Det värmer ens hjärta då det går bra”*. En jourförälder talade om att hon har väldigt svårt för att släppa taget men att det är något som är tvunget. Hon menade samtidigt att:

> *Jag kan inte låta bli att känna bara för att skydda mig själv, för att jag vet att de ska flytta igen. Dom behöver kärlek och omtanke när dom kommer hit, det är dom värda att få.*

8.4.6. Kontakten efteråt

När det gäller kontakten med de barn/ungdomar som varit placerade hos jourhemmen, sade de två hushåll som har varit jourfamilj under längst tid, att de inte kan ha kontakt med alla efteråt. De berättade att de från början hade kontakt med de placerade men att de har märk att det inte fungerar i längden, då de under åren har haft 50 placeringar var. Jourföräldrarna sade att de säger till barnen/ungdomarna att de gärna får ringa och hälsa på dem, men att de inte själva kommer att ta kontakt. Jourfamiljerna menade att om barnet t.ex. ska till familjehem, kan de inte hänga kvar, för då kommer aldrig barnet helt in i familjehemmet.

8.4.7. Reflektion

I delstudien kring fosterföräldrarna i Barn-i-kris-projektet, har Vinterhed (1985) delat in de olika ”hemmen” i 10 kategorier. Där framkommer det att en fjärdedel av jourhemmen går under kategorin professionella. Tre av jourhemmen i vår studie passar in i denna kategori, då de ser det som ett jobb att vara jourhem och deras inställning till de placerade är vänlig men inte djupt

känslomässigt engagerad. Det fjärde jourhemmet ser också det som ett jobb men intar ett djupt känslomässigt engagemang, vilket inte stämmer in på denna kategori.

Samspelet mellan jourföräldrarna och barnen/ungdomarna ser olika ut från fall till fall. Det är beroende av om det är ett stort eller litet barn, vad denne har i bagaget samt vilka andra som ingår i samspelsprocessen.

Jourföräldrarna berättade att de kommer väldigt nära en del placeringar, speciellt då det gäller mindre barn. Cederström (1994) menar att spädbarn kräver känslomässigt engagemang för att kunna utvecklas normalt. Detta var något som jourfamiljerna i vår studie också påpekade och menade att då det gäller spädbarn finns det inget som heter distans. Vinterhed (1985) menar att placering av spädbarn betyder stor smärta för fostermödrarna, vilket även vi kan urskilja i vår studie. Några jourföräldrar sade därför att de föredrar att ha äldre barn placerade hos sig, eftersom det inte blir samma närhet. Två jourföräldrar uttalade att de försöker inta en distans till barnen/ungdomarna och en annan jourförälder sade att hon inte bryr sig om att det kommer och går ungar. Genom att inta en distans tror vi att de skyddar sig själva från den oundvikliga separationen, vilket även Vinterhed (1985) påpekar. Vi upplever det som att två av jourföräldrarna i vår studie såg detta på ett annat vis, då de poängterade vikten av närhet till barnet. En av dem menade att fastän hon vet att barnet/ungdomen ska flytta, kan hon inte blockera sina känslor bara för att skydda sig själv. Den andra menade att oavsett barnets ålder kommer man nära det och att de som jourhem jobbar med sina känslor.

Två av jourföräldrarna tog upp en konflikthanteringsstrategi som de kallar ”gropen”. Vi fick uppfattningen av att deras sätt att använda strategin går ut på att dölja konflikten, då de inte vill tala om konflikten eller på något annat sätt aktualisera den (Kronvall, Olsson & Sköldborg, 1991). Vi tror att detta kan leda till en frustration, främst hos en tonåring, som vill få sin röst hörd och bli uppmärksammad. Efter att ha gått igenom materialet ett flertal gånger slog tanken oss: Vem har rätt att bestämma när en konflikt är tillräckligt viktig för att tas upp? Genom att kväva en konflikt tror vi att relationen människorna emellan tar skada, eftersom den ena parten kommer att känna sig överkörd och därmed påverkas samspelsprocessen negativt. Vi är av den åsikten att om en konflikt bearbetas på ett bra sätt, är den berikande och leder fram till utveckling för samtliga parter.

Vi är övertygade om att ju mer tid man tillbringar med barnet/ungdomen, desto närmare kommer man det och desto svårare blir separationen, både för de placerade och jourföräldern. Vi anser att det är jourförälderns roll att prata med och vara tydlig gentemot barnet om separationen, då de behöver hjälp med den känslomässiga bearbetningen och förklaring om vad som kommer att ske (Lindén, 1982). Något som samtliga jourfamiljer poängterade var att om barnet får det bra efter tiden i jourhemmen, känns separationen lättare för dem.

9. Slutdiskussion

Syftet med vår studie var att beskriva jourföräldrars upplevelser av sitt samspel med de tre grupperna: socialförvaltningen, det placerade barnet/ungdomen samt dess biologiska föräldrar. Vi har även velat få en inblick kring hur jourhemsverksamheten i A kommun fungerar.

Hur jourföräldrarna upplever samspelet med respektive grupp varierar dels beroende på vilka som ingår i samspelsprocessen, dels beroende på hur situationen ser ut i övrigt. Vi människor är inte robotar utan påverkas av samhället runt omkring oss, därför kan samspelet aldrig se likadant ut. Det finns ingen mall för hur ett samspel går till men trots detta har vi genom våra intervjuer funnit mönster, för hur jourföräldrarna upplever samspelet med socialförvaltningen, det placerade barnet/ungdomen samt de biologiska föräldrarna.

När det gäller jourföräldrarnas upplevelser av samspelet med socialförvaltningen, har vi kunnat urskilja att interaktionen med handledarna fungerar bra medan interaktionen med handläggarna fungerar mindre bra. Vi tror att detta beror på att jourföräldrarna inte har samma relation till de båda grupperna, då handledarna är till för jourhemmen och handläggarna är till för de placerade. Vi har fått uppfattningen av att jourhemmen gärna vill ha mer att säga till om men att handläggarna ogillar detta. Fastän jourhemmen och handläggarna ingår i samma domän (Kronvall, Olsson & Sköldborg, 1991) har de olika ansvarsområden. Vi tycker det verkar som att handläggarna anser att jourföräldrarna trampar in på deras revir och bryter normen. Genom

intervjuerna har vi märkt ett missnöje hos jourföräldrarna, då de vill att deras åsikter och synpunkter kring ärendena ska värdesättas på ett annat vis.

Samspelet med handläggarna är till viss del är avgörande, för hur samspelet med barnet/ungdomen samt de biologiska föräldrarna fungerar. Är jourföräldrarna missnöjda med relationen till handläggaren, t.ex. om de känner sig ”överkörda”, kan relationen till de övriga grupperna påverkas. I vår studie tycker vi att vi till viss del, kan tillämpa Dimbley och Burtons (1999) nätverksmodell ekernätverket, där A (handläggarna) har en dominerande position och övriga i nätverket, dvs. jourföräldrarna, barnen/ungdomarna samt de biologiska föräldrarna, är beroende av honom. Vi vill dock korrigera modellen något, genom att påpeka att vi anser att alla grupper kommunicera med varandra, det behöver inte tvunget gå genom handläggaren men det är denne som har en styrande funktion. Vi upplever att grupperna är beroende av varandra på olika sätt och att man i samspelsprocessen inte kan bortse från någon part. Därav är det betydelsefullt att ha en helhetssyn då man studerar samspelet mellan de olika grupperna.

Konklusionen av studien är att samspelet mellan jourföräldrarna och de tre grupperna – socialförvaltningen, barnet/ungdomen och de biologiska föräldrarna – är beroende av och påverkar varandra i en ständig spiral.

10. Sammanfattning

Då vi påbörjade vår studie hade vi ingen större kunskap kring hur jourhemsverksamheten fungerar och hur det är att vara jourförälder. Under studiens gång, har vi fått en ökad förståelse kring jourföräldrars upplevelser av att vara jourhem samt fått större kunskap kring jourhemsverksamhetens uppbyggnad. Vi har också fått en insikt kring hur de olika grupperna – socialförvaltningen, barnet/ungdomen samt de biologiska föräldrarna – hänger samman och påverkar varandra.

Genom vår studie har vi fört fram sex jourföräldrars upplevelser av samspelet med socialförvaltningen, barnet/ungdomen samt de biologiska föräldrarna. Vi hoppas att studien kan bidra till ett ökat samarbete mellan jourföräldrar och handläggare, vilket är betydelsefullt för relationerna med de grupper som ingår i samspelsprocessen.

För att få en helhetsbild skulle det vara intressant att studera hur övriga grupper – socialförvaltningen, barnet/ungdomen och de biologiska föräldrarna – upplever samspelet med varandra samt jourhemmen.

11. Källförteckning

Litteratur

Andresen, Ragnhild (red.) (2002). *Sociala nätverk, grupper och organisationer: Praktiskt arbete och teoretisk reflexion.* Natur och Kultur: Stockholm.

Angelöw, Bosse & Jonsson, Thom (2000). *Introduktion till socialpsykologi.* 2. uppl. Studentlitteratur: Lund.

Bowlby, John (1994). *En trygg bas: Kliniska tillämpningar av bindningsteorin.* Natur och Kultur: Stockholm.

Börjesson, Bengt & Håkansson, Hans (1990). *Hotade försummade övergivna*: *är familjehemsplacering en möjlighet för barnen?* Rabén & Sjögren: Stockholm.

Cederström, Anita & Hessle, Maria (1980). *Barn i kris*: *Yt- och djupanpassning hos fosterbarn.* Rapport nr. 50, Barnby Skå, Stockholms Socialförvaltning: Stockholm.

Cederström, Anita (1990). *Fosterbarns anpassning – en relationsproblematik.* Pedagogiska institutionen, Stockholms universitet, Akademitryck: Stockholm.

Cederström, Anita (1994). *Fosterbarns anpassning II*. Pedagogiska institutionen, Stockholms universitet: Stockholm.

Christensen, Lars, Andersson, Nina, Engdahl, Carin & Haglund, Lars (2001). 2. uppl. *Marknadsundersökning – en handbok.* Studentlitteratur: Lund.

DePoy, Elizabeth & Gitlin, N Laura (1999). *Forskning - en introduktion.* Studentlitteratur: Lund.

Dimbleby, Richard & Burton, Graeme (1999). *Kommunikation är mer än ord.* Studentlitteratur: Lund.

Friis, Eva (2003). *Sociala utredningar om barn: En rättssociologisk studie av lagstiftningens krav, utredningarnas argumentationer och konsekvenser för den enskilde*. Studentlitteratur: Lund.

Hessle, Sven (1988). *Familjer i sönderfall: En rapport från samhällsvården.* Norstedts Förlag: Stockholm.

Höjer, Ingrid (2001). *Fosterfamiljens inre liv.* Institutionen för socialt arbete, Göteborgs universitet: Göteborg.

Kronvall, Kai, Olsson, Eric & Sköldborg, Torgny (1991). *Förändring och lärande: En utmaning för offentlig sektor.* Studentlitteratur: Lund.

Kvale, Steinar (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Studentlitteratur: Lund.

Lekvall, Per & Wahlbin, Clas (1993). *Information för marknadsföringsbeslut.* 4. uppl. IHM Förlag: Göteborg.

Lennéer Axelson, Barbro & Thylefors, Ingela (1996). *Om konflikter: Hemma och på jobbet.* Natur och Kultur: Stockholm.

Lindén, Gunilla (1982). *Byta föräldrar*. Liber: Lund.

Lindén, Gunilla (1982). *Byta föräldrar*. Liber: Lund. Citera: Goldstein, Joseph, Freud, Anna & Solnit, Albert J (1978). *Barnets rätt – eller rätten till barnet.* (Natur och Kultur: Stockholm.)

Nilsson, Björn (1996). *Socialpsykologi*. Studentlitteratur: Lund.

Norström, Carl & Thunved, Anders (2004). *Nya sociallagarna*. 7. uppl. Norstedts Juridik: Stockholm.

Skau, Marie Greta (2001). *Mellan makt och hjälp: Förhållandet mellan klient och hjälpare i ett samhällsvetenskapligt perspektiv.* 2:a uppl. Liber: Stockholm.
Thurén, Torsten (1991). *Vetenskapsteori för nybörjare.* Liber: Stockholm.

Vinnerljung, Bo (1996). *Svensk forskning om fosterbarnsvård.* Liber Utbildning: Stockholm.

Vinnerljung, Bo (1996). *Svensk forskning om fosterbarnsvård*. Liber Utbildning: Stockholm. Citerar: Olsson, I (1991). *Kontrakterade familjehem*. (Landstinget i Älvsborg. Stencilerad rapport.)

Vinterhed, Kerstin (1985). *De andra föräldrarna.* Skeab förlag: Stockholm.

Wåhlander, Eva (1990). *Familjehem – stöd och hjälp*. FoU-rapport nr. 133: Stockholm.

Ödman, Per-Johan (1979). *Tolkning, förståelse, vetande.* Almqvist & Wiksell Förlag AB: Stockholm.

Internet

Gunnarsson, Ronny (2002a). *Forskningsansats - kvalitativt eller kvantitativt perspektiv*. (05-04-02). http://infovoice.se/fou

Gunnarsson, Ronny (2002b). *Validitet och reliabilitet.* (05-04-25). http://infovoice.se/fou

Nyström, Maria, (2002). *Hermeneutik.* (05-03-02). http://infovoice.se/fou

www.sos.se (Socialstyrelsens hemsida)

Bilaga 1

Högskolan Kristianstad

Hälsovetenskapliga institutionen

Den 6 april 2005

Till Dig som arbetar som jourhem

Våra namn är Marina Andersson Sundberg och Kristina Hansson och vi läser till socialpedagoger på Högskolan i Kristianstad. Under våren ska vi skriva en 10 poängs uppsats i socialt arbete. Syftet med vår studie är att studera *jourhemsföräldrars erfarenheter och upplevelser av sitt arbete som jourhem.*

Studien kommer att göras genom intervjuer och vi beräknar att varje intervju kommer att ta mellan 45 minuter - 1 timme. Med Er tillåtelse använder vi bandspelare under intervjun. Intervjumaterialet kommer att behandlas konfidentiellt, vilket betyder att dina svar inte går att identifieras till Dig. Materialet kommer att förvaras så att enbart vi kommer att ha tillgång till det. Vi vill poängtera att medverkan i vår studie är frivillig och att Ni när som helst har rätt att avbryta Er medverkan.

Vi hoppas att Du finner vår studie intressant och att Du vill delta med Dina värdefulla erfarenheter och upplevelser. Är Du intresserad eller har några andra frågor går det bra att ringa eller maila oss.

Tack för visat intresse.

Med vänliga hälsningar

Marina Andersson Sundberg
XXX-XX XX XX
XXXX-XX XX XX
Mailadressen

Kristina Hansson
XXX-XX XX XX
XXXX-XX XX XX
Mailadressen

Bilaga 2

Högskolan Kristianstad

Hälsovetenskapliga institutionen
Den 6 april 2005

Till socialförvaltningen

Vi är två socialpedagogsstudenter på Högskolan i Kristianstad, som ämnar skriva vår C-uppsats i ämnet socialt arbete. Vårt syfte med studien är att få kunskap kring *jourhemsföräldrars upplevelser och erfarenheter av sitt arbete som jourhem.*

För att nå vårt mål skulle vi vara tacksamma om Ni skulle vilja hjälpa oss att komma i kontakt med jourhemsföräldrar. Vi skulle även vara tacksamma om vi skulle få intervjua en familjehemssekreterare som har god kunskap kring jourhem. Intervjun tar max en timme och med Er tillåtelse använder vi bandspelare under intervjun. Intervjumaterialet kommer att behandlas konfidentiellt, vilket betyder att svaren inte går att identifieras till intervjupersonen. Materialet kommer att förvaras så att enbart vi kommer att ha tillgång till det. Vi vill poängtera att medverkan i vår studie är frivillig och att Ni när som helst har rätt att avbryta Er medverkan.

Vi hade verkligen uppskattat om Ni skulle vilja hjälpa oss med vår studie.

Har Ni några frågor, ring eller maila oss.

Tack på förhand.

Med vänliga hälsningar

_____	_____
Marina Andersson Sundberg	Kristina Hansson
XXX-XX XX XX	XXX-XX XX XX
XXXX-XX XX XX	XXXX-XX XX XX
Mailadressen	Mailadressen

Bilaga 3

Intervjuguide jourföräldrar

Kontakten med socialförvaltningen

- Hur upplever ni kontakten med socialförvaltningen?
- Vad händer då socialförvaltningen kontaktar er angående ett barn/ungdom som behöver placeras?

Kontakten med de biologiska föräldrarna

- Hur upplever ni kontakten med de biologiska föräldrarna?

Kontakten med barnet/ungdomen

- Vad är viktigt vid det första mötet med barnet/ungdomen?
- Hur förhåller ni er känslomässigt till de barn/ungdomar som blir placerade hos er?
- Vad tycker ni är viktigt att tänka på under tiden ett barn/ungdom är hos er?
- Hur tycker ni att man ska behandla ett litet barn, som man vet att man kommer att skiljas ifrån inom kort tid?
- Hur upplever ni separationen med barnet/ungdomen?

Bilaga 4

Intervjuguide familjehemssekreterare

- Berätta om historiken kring jourhemsverksamheten i kommunen.
- Hur ser jourhemsverksamheten ut i kommunen?
- Vad är Er roll i ett barnavårdsärende?
- Hur blir man jourhem?
- Vad innebär det att vara jourhem?
- Varför placeras ett barn i jourhem?

Bilaga 5

Vårt samspel under studiens gång

Vi började med att ”brainstorma” kring vilket ämne vi skulle studera och kom snabbt in på familjehem, för att sedan bestämma oss för att studera jourföräldrars upplevelser av sitt arbete som jourhem. Vi har arbetat på det sättet att vi har delat upp en del avsnitt mellan oss, för att sedan sammanstråla och sätta ihop dessa till en helhet. Övriga avsnitt har vi gjort tillsammans. Här har vi arbetat på följande vis: Vi har först bestämt vad som ska ingå i avsnittet, för att sedan sitta vid en varsin dator i samma rum och bygga upp en grund kring området. Härefter har vi återigen satt oss tillsammans och byggt vidare på den grund vi har skapat.

Avsnitten vi har valt att dela upp är följande:
Marina hade ansvaret för fosterföräldrarna i Barn-i-kris-projektet, utvärderingen av Älvsborgs landstings verksamhet samt lagstiftningen. Kristina hade ansvar för barnen i Barn-i-kris-projektet samt historiken.

I metodavsnittet hade Kristina ansvaret för etiska övervägande och intern kritik. Marina hade ansvaret för övriga avsnitt i metodavsnittet.

Vi vill poängtera att studien är ett samarbete mellan oss och att varje avsnitt har påverkats av oss båda, då vi har suttit ner tillsammans och diskuterat de avsnitt vi har delat upp.